TARİHTEN ÇİZGİLER

Yazan ve çizen: **Ratip Tahir BURAK**

ZİNDANDAN TAHT'A...

ginobili

GÖÇEBE bir aşiretten koskoca bir cihan devleti kuran Osmanoğulları arasında Fatih'ler, Yavuz'lar, Kanunî'ler gibi deha sahibi büyük hükümdarlar vardı...

Dördüncü Murad'ın ölümünden sonra ise bu soydan, adı «Deli» ye çıkmış olan İbrahim, taht'ın tek vârisi olarak kalmıştı..

Üç kıt'aya yayılmış muazzam bir imparatorluğun kaderini bir sözü, bir işaretiyle tâyin edecek olan bu Osmanlı Padişahı'nın, taht'a doğru attığı ilk adımları birkaç satır ve bir kaç çizgi ile gözler önüne serelim...

IV. Murad Han 8 Şubat 1640'da gecenin ilk saatlerinde ölmüştü... Şehzade İbrahim Vezir-i Âzam Kemânkeş Kara Mustafa Paşa'ya hemen haber salınmıştı... Harem dairesine gelen Vezir, Kapuağasını Veliaht Şehzade İbrahim'e gönderdi... İbrahim Topkapı Sarayının bir dairesinde iki cariye ile birlikte mahpus hayatı yaşıyordu... Kardeşleri Bayezit ile Süleyman, daha sonra da Kâsım boğdurulmuşlardı... Her an, sıranın kendisine geldiğini düşünen, duyduğu her ayak sesinden cellâtların yaklaşmakta olduğunu vehmeden 24 yaşındaki veliaht bitkin ve perişandı...

Gece vakti, dairesinin kapısı açılıp, Kapuağasını karşısında görünce korkudan titremeye başlamıştı... Ağa bir iki adım ilerledikçe veliaht şehzade oturduğu divanda geri geri kayıyor, söz söylemekten âciz, elini, kolunu uzatarak ağaya yaklaşmamasını işaret ediyordu... Kapuağası, iki büklüm, bir eliyle önünü kavuştururken, öbür eliyle kapıyı göstererek: «Mübarek başınız sağolsun... Birader-i Saad ahterimiz Sultan Murad Han dâr-ı bekaya gitti; taht-ı saltanat sizindir, buyrun.» diyordu...

Üç kardeşinin neye uğradıklarını bilen İbrahim'in yüreğinde Sultan Murad korkusu öylesine yer etmişti ki; ağa'nın kendisini hiyle ile dairesinden çıkarmak, cellâtlara teslim etmek için yalan söylediğinde en küçük bir şüphesi bile yoktu... «Siz bana mekr-ü âl edersiniz... Bana taht ve saltanat gerekmez... Karındaşım sağ olsun, benden ne istersiniz?...» diyor, Sultan Murad'ın kendisini sınadığını sanıyordu...

Çâresiz kalan Kapuağası geri dönmüştü... Bu arada oğlu Sultan Murad'ın ölümü haberini almış olan Kösem Mâhpeyker Valde Sultan da gelmişti. Küçük oğlunu taht'a dâvet etmek için Kapuağası ile beraber Şehzade dairesine gidince kapıyı içerden sürgülenmiş buldu... Ne kadar dil döktüyse kâr etmedi... İbrahim'i dışarı çıkarabilmek için kapıyı kırmaya mecbur oldular. İbrahim: «Hiyle edersiz... Bana taht gerekmez!» diyor başka lâf etmiyordu... Yemin, kasem, Kur'ân'a el basmalar... Hepsi nafile. Nihayet Valde Sultan bir koluna, Kapuağası öbür koluna girip sürükleyerek dairesinden dışarı çıkarabildiler... Harem dairesindeki demirkapı yanında bütün heybetiyle dikilmiş duran Vezir-i Âzam'ı gören Kapuağası, harem ağalarından birini hemen o yana gönderdi. Şehzade'nin kendisini Bostancıbaşı sanabileceğini, çekilmesini Vezir'e bildirdi... Çünki, buralara kadar, boynuna kemend atılacak şehzadeleri almak için, ancak Bostancıbaşı gelebilirdi... Yürüye, duraklaya, cenazenin bulunduğu odanın kapısına kadar gelen Şehzâde İbrahim'e: «Lâlân budur Padişahım!» diye Kara Mustafa Paşa'yı tanıttılar. Vezir-i Âzam yer öpüp baş sağlığı diledi... İbrahim halâ inanamıyordu... «Bana hiyle ve âl edersiz!.. Bana taht ve saltanat gerekmez!.. Biraderim sağ olsun!..» diye inliyor, sürüklenerek içeri girerken zangır zangır titreyen dizleri tutmuyordu...

Sultan Murad'ın üzerine bir şal atılmış, yüzüne bir tülbent örtülmüştü... Güç hâl ile İbrahim'i yatağın yanına kadar götürüp tülbenti kaldırdılar, ölü Hünkâr'ın sararmış yüzünü gösterdiler...

Baktı, baktı, baktı... Birden geri döndü, oda kapısına doğru yürüdü... duraladı... tekrar geri döndü... cenazenin yanına sokuldu. Kendi eliyle tülbenti kaldırıp uzun uzun inceledikten sonra şüphesi ancak sona erdi... Önünde, ardında bir alay saray adamı, koridorları hızla geçti. Taht odasına girdi...

Burada, üzerindeki sarığı, Hazret-i Ömer'in kendi eliyle sarmış olduğu söylenen bir serpuşu başına giyen İbrahim'i Vezir'i Kemankeş Kara Mustafa Paşa, koluna girerek Osmanoğulları tahtına oturttu... İlk işi «Elhamd-ülillâh!.. Ya Rab ki, benciliyn abd-i zaîfi bu makama lâyık gördün... Ya Rab eyyamında ümmet-i Muhammed'i hoşkâl eyle ve birbirimizden hoşnud eyle!..» diye tanrıya yakarmak olan Sultan İbrahim hastaydı, zayıftı, her an cellâd beklemekten perişandı. Ne var ki, deli değildi... 8 yıl süren saltanatının ilk yarısında devleti idare eden Kemankeş Kara Mustafa Paşa olmuştu.. Bu yıllarda Sultan İbrahim'in başlıca görevi, kendinden sonra Osmanoğulları tahtına oturacak şehzadeleri yetiştirmekti.

Sultan İbrahim'i zıvanadan çıkaranlar, Deli sıfatına lâyık hale getirenler Kemankeş'ten sonra vezir olanlardır.

TARİHTEN ÇİZGİLER

Yazan ve çizen : Ratip Tahir BURAK

OSMAN BEYİN FENDİ BİLECİK TEKFURUNU YENDİ...

OSMAN GAZİ, artık, birkaç aşiretlik bir kabilenin reisi değildi. Selçuklu Sultanı O'na, Bizans Tekfurlarına karşı kazandığı zaferler üzerine, Uç Beyi pâyesi vermiştir (1289). Karacahisar'dan sonra Taraklı ve Göynük dolaylârını da topraklarına katmıştır... Gelişmek, genişlemek için her zaman fırsat kollamaktadır... Etrafını saran Bizans Tekfurları Osman Bey'e diş bilemektedirler... Bunların arasında ancak bir tanesi hakikî dostudur Osman Bey'in: Harmankaya Tekfuru Köse Mihal... Daha sonraları İslâm dinini kabul edecek ve Gazi Mihal Bey diye anılacak olan bu Bizans Tekfuru kızını evlendiriyordu. Çevredeki tekfurların hepsini ve bu arada Osman Bey'i düğüne dâvet etmişti... Tekfurlara ayrıca haber salmıştı, «Rahat etmek isterseniz Osman Bey'e güler yüz göstermeye, onunla dostluk kurmaya bakın!» demişti... Düğün günü gelip çatmıştı. Bütün dâvetliler hediyeleriyle gelmişlerdi... Ne var ki, Osman Bey'in getirdiği hediyeler ötekilerin toplamından çok daha değerli idi... Bu hâl tekfurları kıskandırdı. dostluk kurmak bir yana, aralarında konuşarak bir pundunu getirip, Osman Gazi'yi öldürmenin yolunu aradılar... En itibarlı, hem de en bilekârları olan Bilecik Tekfuru bu işi üzerine aldı... Aslında Osman Gazi ile geçmişleri de vardı... Ancak, geçmişi unutmuş görünerek Osman Bey'in yanına vardı, hâl, hatır sorduktan sonra: «Yakında Yarhisar Tekfurunun kızıyla düğünümüz vardır; teşrif ederseniz, bize ün, şan olur!» dedi... Osman Gazi de dâveti kabul etti...

Bir süre sonra Harmankaya Tekfuru Mihal, dâvetçi olarak geldiğinde, kendisine suikast hazırlandığını, olup bitenleri Osman Bey'e anlattı... Yıllar yılı âdet olmuştu; Osman Gazi yayla mevsiminde fazla eşyasını Bilecik Tekfuruna emanet eder, yayla dönüşü hediyelerini verir, emanetlerini geri alırdı... O'na şöyle bir haber gönderdi; «Gel, git olmasın, düğüne gelirken, her yıl olduğu gibi, emanetlerimizi de kaleye bırakalım. Germeyanoğlu ile düşmanlığımız mâlûmdur, gözümüz arkada kalmasın... Hem, izni olursa, kaynanam dahi düğünde bulunsun, Tekfur'un anasını tanımak diler!..»

Osman Bey'in bütün varlığı ile avucu içine düşeceğini öğrenen Bilecik Tekfuru pek sevinmişti... Hemen haber saldı, Osman Gazi'yi, göçüyle beraber beklediğini bildirdi...

Düğün, Bilecik dışında, Çakırpınarı denilen bir alanda kurulmuştu... Osman Gazi doğruca düğün yerine yönelirken, emanet olarak bırakılacak eşya, kadınların yedeğinde kale'nin yolunu tutmuştu... Tekfurla olan anlaşmaya göre kaleye Türk erkekleri giremezdi, her yıl, emanetlerin yüklendiği hayvanları kadınlar yederdi... Tekfur, Bilecik'te pek az sayıda muhafız bırakmıştı... Savaşçılarının düğün alanında bulunması gerekiyordu... Osman Gazi'yi orada bastıracaktı... Türk kadınlarının yedeklerindeki yük hayvanları, Bilecik kalesinin kapısından girerken neredeyse akşam oluyordu... Yükleri indirecekleri yere geldikleri vakit, yedekçi kadınlardan biri muhafızlara seslendi: «Öyle uzaktan ne bakar durursunuz? Hele yardım edin de şu denkleri indirelim!» diyerek adamları yakına çekti... Ve her şey göz açıp kapayıncaya kadar olup bitti... Denklerin arasında gizlenmiş palalara, kılıçlara el atan kadınlar, bir elleriyle de başörtülerini sıyırınca, yağız Türk yiğitleriyle karşılaşan ve şaşkına dönen muhafızlar davranmaya bile fırsat bulamadan dünyalarını değiştirmişlerdi... Uzakta olanlar derlenip toparlanıncaya kadar, hayvanlara yüklü denklerin her birinden de birer yiğit çıkmış, kale kapıları tutulmuş, kimsenin dışarı çıkıp haber uçurmasına bile fırsat verilmeden Bilecik kalesi ele geçirilmişti..

Bu sırada Osman Gazi de düğün yeri olan Çakırpınar'a varmış, Tekfur tarafından karşılanmıştı... Osman Gazi, müslüman kadınların ayrı bir yerde, topluca konaklamalarını rica etmişti... Tekfur bundan pek memnun oldu... Böylece kadınları topluca ve kolayca ele geçireceğini ummuştu... Halbuki, kadın kıyafetindeki bu kalabalığın yüzde doksan beşi, örtünmüş yiğitlerdi...

Dolunay ortalığı aydınlatıyordu. Sofralar kurulmuş, yenilip içilmeye başlanmıştı... Tekfur, Osman Gazi'nin yanından ayrılmış, biraz sonra kazanacağına emin olduğu zaferi peşin peşin kutluyor, dâvetli diğer Tekfurlarla kadeh tokuşturuyordu... Bilecik kalesinin akibetinden haberi yoktu...

Osman Gazi, beklediği haberi alınca hemen atlandı. Adamlarını da peşine takıp, Kaldırık derbendinde bekleyen gazilerle buluşmak üzere düğün alanından uzaklaştı... Bilecik Tekfuru avının koku aldığını, tehlikeyi sezip kaçmakta olduğunu sandı... İş işten geçmeden yakalamak için ardına düşmeye karar verdi... Işbirliği ettiği Tekfurlar ve bu iş için hazırladıkları adamlarıyla beraber Türklerin peşine düştüler......

Osman Gazi, Kaldırık derbendinde Tekfurları karşıladı.. Ay ışığında çetin bir savaş oldu... Bizanslılar bozulup geri çekilmeye başladılar... Ne var ki, üzerlerindeki kadın giysilerini sıyırıp atmış olan yüzlerce yiğit de ardlarını kesmişti... Çember içine alınmaları, bire kadar kırılmaları uzun sürmedi... Bu iş bitince düğün alanı basıldı. Gelin henüz ortalıkta yoktu.. Yarhisar'daydı... Ertesi gün Çakırpınarı'na getirilecek ve zafer şenlikleriyle düğün bir arada yapılacaktı. Osman Gazi vakit kaybetmedi. Atlılarını Yarhisar'a sürdü. Sabaha karşı ansızın bastırılan kale ele geçirildi.. Gelin de, çeyizi de ganimetler arasındaydı... Yarhisar'da oyalanmadan Bilecik'e dönen Osman Gazi kargaşalık ve şaşkınlık yatışmadan İnegöl'ü de bastırmayı düşündü... Turgut Alp'ı bu işe saldı... İnegöl, kapılarını kapatmaya fırsat bulamadan Türk atlıları kaleye girdiler... Kan gövdeyi götürdü... Türklere, müslümanlara çok zulmetmiş olan İnegöl Tekfuru ve adamları kılıçtan geçti... Osman Bey, gelini yetişmiş bir yiğit olan oğlu Orhan Bey'e nikâhladı...... Nilüfer Hatun adıyla tarihe geçecek olan Yarhisar Tekfuru'nun kızı, Süleyman Paşa ile Kosova şehidi Birinci Murad'ın annesi olacak ve adını Bursa Ovasını sulayan ırmağa verecektir...

GELECEK HAFTA :

ADI BİLİNMEYEN EŞSİZ BİR VEZİR: FERAH ALİ PAŞA...

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen:
Ratip Tahir BURAK

Adı bilinmeyen eşsiz bir vezir: Ferah Ali Paşa

● *Soğucak denilen kale, Kızkulesi'nden kabaca bir palangadır.*

Kaynarca Muahedesi ile Kırım Türkiye'den ayrılmıştır. Azak ve Kerç kaleleri Rusya'ya bırakılmış, Ruslar ilk defa olarak Karadeniz'e inmiştir. Azak denizi bir Rus gölü haline gelmiştir. Kafkasya'da yeni hudut olan Koban nehrinin beri yakası Çerkezistan'dır. Osmanlı İmparatorluğunun bir parçası olan bu bölge ile, üçyüz yıldan beri devlet ilgilenmemiştir. Buralarda yaşayan Çerkez kabileleriyle Kırım Hanları bir ölçüde meşgul olurken, Kaynarca Muahedesinden sonra, Kırım hanları aradan çekildiğine göre, bu yeni hudut bölgesiyle devletin doğrudan doğruya ilgilenmesi gerekiyor. Divân-ı Hümayun toplanmış, koca kavuklu vezirler, Rusların bu topraklara sarkmasını önlemek, olup bittilerle karşılaşmamak için tedbir düşünüyorlar. Gerçi, oralarda Soğucak diye anılan bir kalemiz vardır. Ancak, bu kalenin ne halde olduğunu bilen yoktur. Bu kaleye ehil bir muhafız göndermek, ora ahvâlini yakından görüp, gerekli tedbirleri alacak bir adam bulmak lâzımdır.

Ortaya atılan isimler arasında biri üzerinde duruldu. Son savaşlarda Şumu'da aldığı tedbirlerle Koca Abdi Paşa ordusunu bozgundan kurtaran derviş meşrepli, olgun, temkinli bir zat olan ve bu sırada Kocaili mutasarrıfı bulunan Ferah Ali Paşa üzerinde ittifakla karara varıldı. İstanbul'a dâvet edilen Ferah Ali Paşa hazırlıklı idi. «Soğucak denilen kale, Kızkulesi'nden kabaca bir palangadır. Ağası, imamı, müezzini ile birlikte 24 kişinin muhafazasındadır. Yılda bir defa gönderilen tâlimatlarıyla orada kalmaları, zaruret içinde olmalarından, bir yere kımıldayacak takata dahi sahip bulunmamalarındandır!.» diye söze başladı.

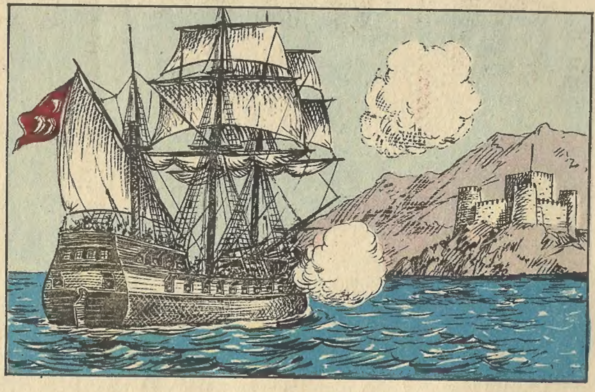

● *Soğucak'a vardıklarında top atarak kaleyi selâmlıyorlar...*

Kendisinden beklenen hizmeti yerine getirebilmek için nelere muhtaç olduğunu bir bir saydı, döktü. Ferah Ali Paşa, kendi hizmetlerindeki 700 adamından gayrı 1000 nefer istiyordu. Top, tüfek, cephane, kışla ve daha başka binalar yapmak için kereste, tuğla, kiremit, dülger, demirci, taşçı, duvarcı ustaları istiyordu. «Allah'ın izniyle Soğucak'a vardığımızda karşılaşacağımız ve az vakitte Din ve Devlete bağlayacağımız insanlara ikrâm etmek, hatırlarını hoş etmek gerekecektir. Bu dağlılar akçe nedir bilmezler ve paraya pula itibar etmezler.. Derecelerine göre hediyeler vererek gönüllerini kazanmak şarttır!.» diyerek, altın, gümüş kakmalı abaza tüfekleri, yaylar, meşin, sahtiyan, basma gibi şeylerden başka iğneden yüksüğe kadar pek çok hediyelik eşyaya ihtiyaç gösteriyordu.

Paşa: «Her neyin varsa cümlesine saye-i şahanede sahip oldum, Din ve Devlet yolunda fedâ olsun!. Ancak, buradan ayrılıp hizmetin tamamlanmasına değin, kimseden bir pâre almak mümkün olmayıp verilmek icap edecektir. Bu sebepten 500 kese akçe dahi iane edilmesi iktiza eder» demiş ve «Bütün bunlar hazırlanır, bir kalyona yüklenerek Beykoz önünde bekletilirse, askerım ile hareket ederiz..» diye sözlerine son vermişti..

Ferah Ali Paşa vezirlere itimat telkin etmişti. Hemen karar alındı. Her şey arzusuna göre hazırlandı ve 1781 yılında, Beykoz önünde demir alan kalyon Kara Deniz'e açıldı.

Uygun rüzgârla Soğucak'a vardıklarında top atarak kaleyi selâmladılar. Ancak, kaleden karşılık verilmemesi üzerine hayrete düştüler.

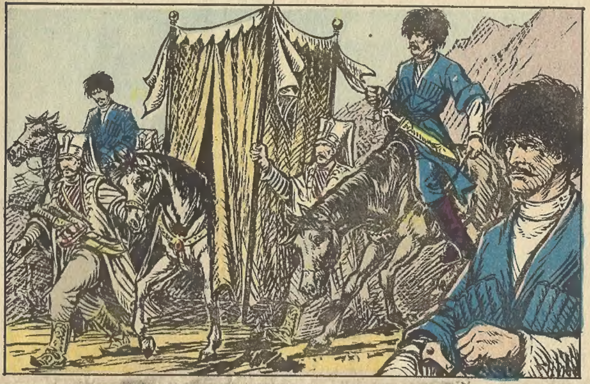

● *Her biri bir kabileden kız alarak Çerkez'lerle akrabalık kurdular...*

Ferah Ali Paşa'nın karaya çıkarttığı birkaç adamı, mazgallara ip atarak kaleye girebildirler. Araya araya, bir odada kuru hasır üzerinde, ölüm hâlinde yatan bir kadınla bir erkek buldular. Güç hal ile bunların ağızlarından lâf alabildiler. Meğer, o yıl İstanbul'dan zahire gönderilmediği için, aç kalan muhafızlar birer, ikişer ölüşmüşler. Sona kalan bu karı koca, boş un çuvallarını ıslatarak, elde ettikleri un bulaşığı su ile birkaç gün daha geçirebilmişler. Sonunda kuru hasırlara uzanarak ölümü beklemeye koyulmuşlar.

Kalyona dönünce, gördüklerini, duyduklarını Paşa'larına anlatan adamlar, yanlarına yiyecek, içecek alarak ve yeni talimatla tekrar kaleye gitmişler. Bir ikisi açlıktan ölüm haline gelmiş karı kocayı canlandırmaya uğraşırken, geri kalanlar, kale toplarını ateşleyerek, geç de olsa kalyonun selâmına karşılık vermiş oldular... Ferah Ali Paşa Soğucak'ı bu halde bulmuştu. Yeniden hayata kavuşturulan zavallı ile kapanıp, başbaşa uzun boylu konuştuktan sonra öğrendiklerini, daha önce, İstanbul'da öğrenebildiklerine katarak işe nasıı ve nereden başlayacağını kararlaştırdı. Evvelâ, Soğucak dolaylarında yerleşmiş olan Çerkez kabileleriyle akrabalıklar kurmak yolunu tuttu. Bu yolda ilk önce kendisi teşebbüse geçti. Şabsih kabilesi beylerinden birinin kızını nikâhla alarak bu kabileye damad oldu... Paşa yolu açmıştı. Yanındaki ağaları da bu yolda teşvik etti. Her biri, bir kabileden kız alarak Çerkez'lerle akrabalık kuruldu. Kabilelerden gelin getirmek vesilesile tertip edilen alaylar, okunan ezanlar, topluca kılınan namazlar, cömertçe dağıtılan hediyelerle Din ve Devlete ısındırılan Çerkezler, arasında kısa zamanda müslümanlık yayılmaya başladı. Soğucak Kalesi etrafında evler, mahalleler peydah oldu, dükkânlar açıldı. Cami, medrese yapıldı, kışla tamamlandı. Bu arada hududa dört saatlik bir mevkideki harabeler üzerinde Anapa kale ve kasabası da kuruldu.

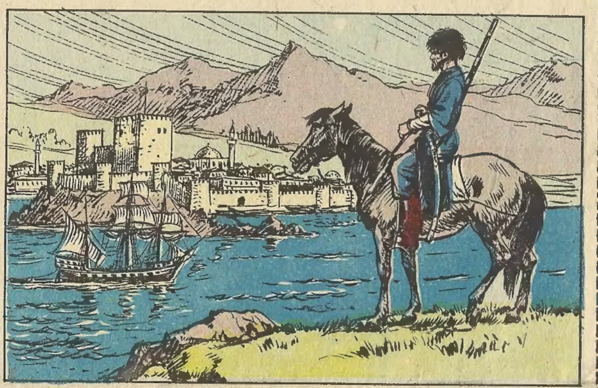

● *İki yıl içinde yoktan var olan Anapa'da üç cami, üç hamam...*

Bir yandan Çerkez kabileleri, öte yandan Ruslardan kaçan Nogay tatarları itaat ve nizam altına alındı. Soğucak ve Anapa'dan başka Gelincik limanında da bir kale yapıldı. On iki bin moskofla beraber Taman'a yürüyen Şahingiray'a karşı galebe çalındı. Taman ahalisi hududun beri yanına alınıp, Anapa'ya yerleştirildi. İki yıl içinde yoktan var olan Anapa'da kaleden başka üç camii, üç hamam, beşyüzden artık dükkân büyük bir han, kışla, ağa kapısı, kütüphane ve vezir sarayı, gümrük binası yapılmıştı. Gümrük hasılatı hızla artmaya başlamış, hiç bir sızıltıya meydan verilmeden âşar usulü kurulmuştu. Kısacası, iki, üç yıl içinde Din ve Devlet Çerkezistan'a hakim olmuştu. Ne varki, Ferah Ali Paşa sırtında yamalı bir entari, başında bir takke ile kalmıştı. Varını, yoğunu dağıtmıştı. İstanbul'daki vezirler, bekledikleri hediyelere, cariyelere, esir oğlanlara nail olmadıkları için Paşa'ya düşman olmuşlardı. Hiçbir isteğini yerine getirmiyorlardı. O kadara kadar ki, Ferah Ali Paşa'nın gönderdiği altın ve gümüş cevherlerini dahi tahlil ettirmediler. «Bunca kabileyi itaatı altına aldı. Yüzbin askere sahip oldu. Şimdi de altın ve gümüş madenleri bulmuş. Umulur ki, namına akçe bastırıp istiklâlini ilân eder. Hakkından gelmek nice mümkün olur?.» dediler, cevap dahi vermediler..

Ancak, bu sözler kulağına erişince Ferah Ali Paşa ümitsizliğe düştü. Son icraatı olarak yaptırdığı türbesi hazır olunca vasiyetini etti ve ahirete göçtü...

Gelecek hafta: HACOVA NASIL KAZANILDI?

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen: Ratip Tahir BURAK

HAÇOVA NASIL KAZANILDI ?

● *Muhasara savaşlarına uzaktan seyirci olan Hünkâr...*

● *Cümlemiz şehit oluncaya kadar savaşmak vâciptir!..*

ÜÇÜNCÜ Mehmet tahta oturduğu vakit devlet Avusturya ile savaş halindeydi.. Erdel, Eflâk, Boğdan isyan etmişler, Avusturyalılarla ittifak etmişlerdi... Kaleler düşüyor, ülkeler elden çıkıyor, hezimet haberleri birbirini kovalıyordu... Devletin başına bu savaş gailesini açan, kötü idaresi ile bozgunlara sebep olan 90'lık Koca Sinan Paşa beşinci defa Sadrâzam iken öldüğünde, son çâre olarak, Padişah'ın sefere çıkması kararlaştırılmış bulunuyordu... 21 haziran 1596'da İstanbul'dan hareket eden Hünkâr 21 eylül'de Eğri Kalesi önünde ordugâh kurmuştu. Kanunî Sultan Süleymanın kırk gün muhasara edip alamadığı bu kale 12 ekim'de Üçüncü Mehmed'e teslim oldu. Muhasara savaşlarına sadece uzaktan seyirci olan Hünkâr bundan böyle Eğri Fatihi Gazi Sultan Mehmet Han diye anılacaktır...

Eğri zapt olunduğu sırada Avusturya ordusunun üç menzil uzakta bulunduğu haber alındı... Dördüncü Vezir Cafer Paşa 15 bin askerle, düşman üzerine gönderildi. En azından 100 binlik düşman ordusunu gören Cafer Paşa ordudan imdat istedi. Çok cesur bir komutan olan Cafer Paşayı korkaklıkla itham eden devlet erkânı düşmana hücum etmesinde direndiler. Rumeli Beylerbeyi Veli Paşa 30 top ve eyaleti askeri ile yardıma gönderildi ise de, düşman hücuma geçince savaş alanında Hadım Cafer Paşa ile 3 bin askerinden başka kimse kalmadı... Veli Paşa toplarını bırakmış, eyalet askerlerini ve Cafer Paşa askerlerinin büyük kısmını da peşine takarak Ordugâha kaçmıştı... Akşama kadar büyük bir cesaretle döğüşen Cafer Paşa da, pek çok şehit vererek, çekilmeye mecbur kaldı... 30 top Avusturyalıların eline geçti... Bu yenilginin asıl mes'ulü olan, bir avuç kuvvetle muazzam düşman ordusuna hücum edilmesinde ısrar eden Sadrazam ile diğer devlet adamları Eğri'de harp meclisi kurmuşlar, ne yapacaklarını tartışıyorlardı... Bir yıl evvelki yenilgiler üzerine bunca masraf edilerek, Padişah'la beraber buralara kadar gelinmiş, düşmanla karşılaşılmış olmasına rağmen, çoğunluk, mevsimin ilerlediğini, Eğri'de bir hayli kayıp verildiğini ileri sürerek, savaşmadan geri çekilmeyi teklif ediyordu... Ancak, Hünkâr hocası Sadeddin Efendi, «üzerimize gelen düşmanla, cümlemiz şehid oluncaya kadar savaşmak vâciptir. Eğer biz düşman üzerine yürümezsek, bundan cesaret bulacak olan düşman üzerimize gelir ve mahvımıza çalışır... Hiç bir Padişah'ın sebep olmadan düşman karşısından çekildiği görülmemiştir!» dedi... Buna karşılık, bir kısım askerle Sokulluzâde Hasan Paşa'nın gönderilmesini ileri sürenler oldu.. Hoca Sadeddin Efendi, bu işin Paşaların başaracağı iş olmadığını, başta Hünkâr olmak üzere, ordunun tümüyle düşmana karşı çıkılmasında direndi ve fikrini kabul ettirdi.. Böylece Ordu Haçova'ya doğru hareket etti...

24 ekim ikindi vakti Haçova kenarında ordugâh kuruldu. O akam Padişah, Vezir-i âzam'a bir tezkere göndererek: «Sen ki, lâlamsın, bunda muharebe için serdar edip, ben buradan İstanbul'a revân olsam, olmaz mı?» diyordu... Damad İbrahim Paşa bu tezkereyi okuyunca aklı başından gidiyordu. Hemen Reis Efendiye cevap yazdırmaya koyuldu.. Yazı sona ermeden Hünkâr Sadrazamı çağırtmıştı.. Otağ-ı Hümâyunda ne konuşuldu ise konuşuldu ve Hünkâr yerli yerinde kaldı...

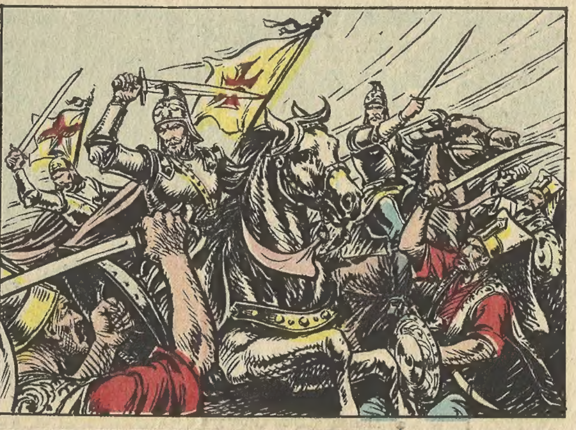

● *Avusturyalılar Türk saflarını yarıp hızla ilerliyorlardı..*

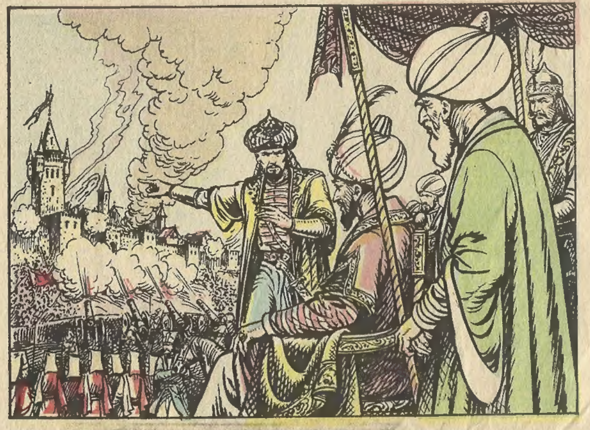

● *Hoca Sadeddin Efendi'nin söylediği mûcize gecikmedi..*

Ertesi sabah (25 Ekim 1596) erkenden, bataklıklar arasındaki yollardan geçerek savaş nizamı alan Osmanlı Ordusu, Avusturyalılar tarafından rahatsız edilmedi. Karşı karşıya gelmiş olan iki ordunun gücü sayıca denkti.. Her iki tarafta en azından yüzer bin savaşçı yer almıştı.. Ogün, Bataklık geçidine saldıran birkaç bin kişilik düşman kuvveti, karşı çıkan Ciğalazâdenin öncüleri tarafından geri sürülürken, Fetih Giray'ın Kırım atlıları da ardlarını çevirmiş ve hepsi imha edilmiştir. Günün ikinci olayı, Avusturya toplarından birinin attığı merminin Hünkâr Otağı üzerinden aşmasıdır. Bu yüzden Hünkâr daha gerilere alınmıştır.

Asıl savaş, ikinci gün (26 Ekim 1596) verilmiştir. Öğleye kadar bataklık geçidini aşarak, bir gün evvelinden daha ilerde savaş nizamı alan Osmanlı ordusundan, geride, Hünkâr'ın yanında sadece ordu'nun ağırlığı kalmıştı.. Düşman, ikindiye kadar, top ve tüfek ateşiyle Türklerin daha fazla ilerlemesine meydan vermemiş, mevziinden çıkmamıştı. Ancak, daha sonra, mevzilerinden çıkarak dalgalar halinde ilerleyen düşman piyadesi müthiş bir tüfek ateşi açmaktaydı.. Piyadelerden sonra süvariler hücuma geçti. Bu baskı karşısında önce sağ, sonra sol kanat sarsıldı. Avusturyalılar Türk saflarını yarıp hızla ilerliyorlardı. Kırım atlıları arkada kalmıştı... Tehlike büyüyordu.. Sokulluzâde Hasan Paşa kaçan askeri durduramıyor, Bataklık geçidini kapatamıyordu. Padişahın kaçtığı rivayeti bozgunu, kamçılıyordu... Geçidi aşan düşman bir solukta Ordugâha girip yağmaya koyuldu.. Padişah hazinesini koruyan yeniçerilerle sipahiler de dağılmıştı. Düşman askerleri Hazine sandıkları üzerine bayraklarını dikmişler hora tepiyorlardı...

Padişah, olup bitenleri korku ve hayret dolu bakışlarla seyrediyordu... Yanı başında duran hocası Sadeddin Efendiye: «Efendi, şimden sonra çâre ve tedbir nedir?» diye sordu. Hoca: «Padişahım, lâzım olan yerinizde sâbit ve berkarar olmaktır. Cenk hâli budur. Mûcizat-ı Muhammediye ile inşallâh-ü teâlâ nusrat ehl-i islâmındır!» diye cevap verdi...

Üçüncü Mehmet, sırtında peygamberin hırkası, seccade üzerinde, iki ellirini semâvâta açmış, gözleri yaşlı dua ediyordu...

Hoca Sadeddin Efendi'nin söylediği mûcize meydana gelmekte gecikmedi.. Otağ-ı Hümâyun iplerine el atacak kadar ilerleyen düşman, bir anda elleri bıçaklı, baltalı, kazmalı, sopalı at oğlanları, aşçı yamakları, deveciler, hademelerle karşılaştı... «Vur ha, vur!» nâralarını «gâvur kaçıyor!» âvâzeleri takip etti... Şaşkınlar akıllarını başlarına aldılar, kaçanlar geri döndüler... Şaşkınlık ve bozgun sırası Avusturyalılarda idi... Gerilerinde kalmış olan Ciğalazâde komutasındaki öncüler de düşmanın arkasını çevirmekte gecikmediler.. Kılıç ve pala altından kurtulmaya gayret edenler bataklıklara saplanıp can verdiler... Çok kısa zamanda en azından 50 bin düşman askeri öldürülmüş, 97 top, bir hayli cephane ve 10 bin düka altını iğtinam edilmişti...

Bu büyük zaferin şerefi, herkesten ziyade Hoca Sadeddin Efendi'nindir. Orduyu düşmana karşı çıkaran ve Hünkâr'ın savaş alanından kaçmasına engel olarak muhakkak bir bozgunu önleyen, dolayısıyla zaferi kazanan O'dur...

Gelecek hafta: ŞARLKEN'E KARŞI HASAN AĞA

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen: Ratip Tahir BURAK

ŞARLKEN'E KARŞI HASANAĞA

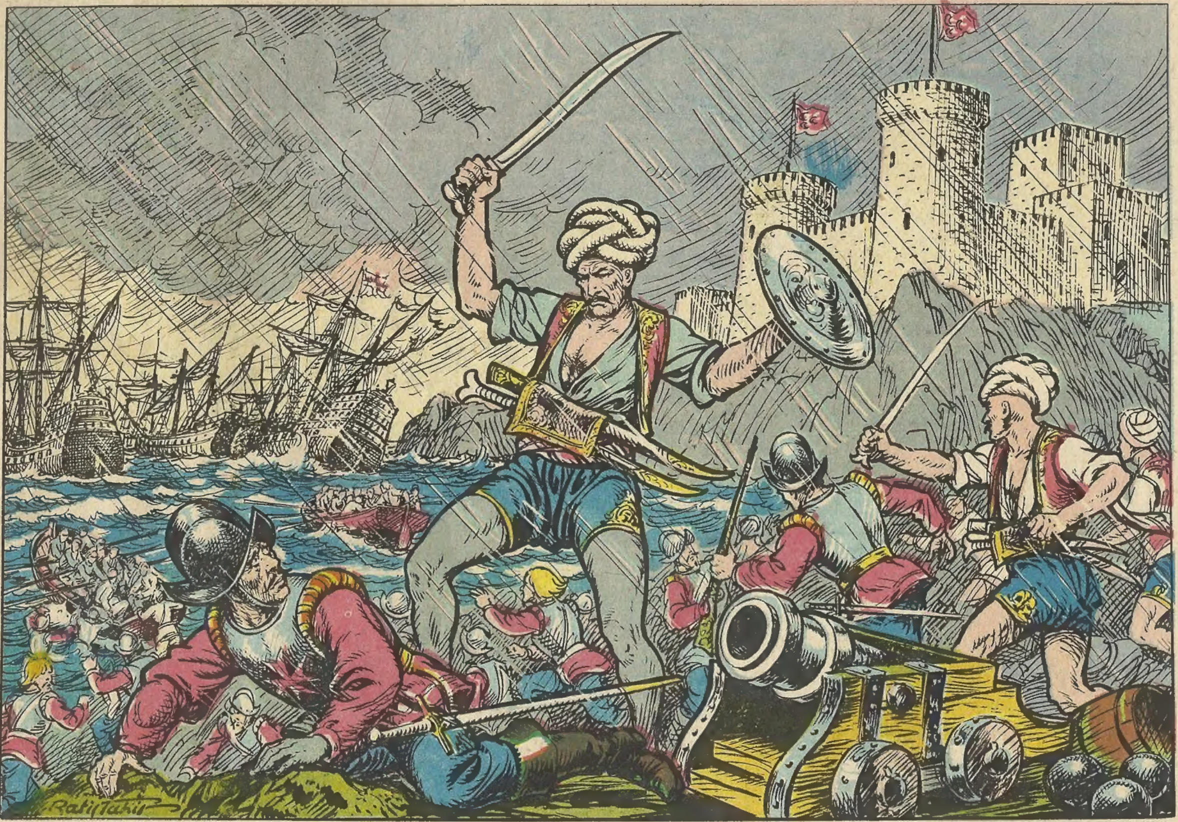

KANUNÎ Sultan Süleyman, 15 yıldanberi kendisine tâbi' olan Macaristan Krallığına son vermiş, Macar ülkesini bir Osmanlı eyaleti hâline getirmişti. Böylece Avusturya Kralı Ferdinand'ın, dolayısiyle, ağabeyi İmparator Şarlken'in Macar Krallığı üzerindeki emellerine son vermişti. 9 uncu Sefer-i Hümâyûnundan İstanbul'a dönüyordu... Büyük rakibi Orta Avrupa'nın siyasî haritasını değiştirirken Şarlken yine savaş alanlarında görünmemişti...

Almanya İmparatoru ve İspanya Kralı Haşmetli Şarlken zafer ve şan kazanmak için boş bir meydan seçmişti. Padişahın İstanbul yolunda, Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa'nın donanmasiyle Adriyatik'te bulunduğu sırada Cezayir'i zaptedivermek, Kuzey Afrika'yı ele geçirmek, Batı Akdenizdeki Türk hâkimiyetine son vermek için harekete geçmişti...

516 parçadan teşekkül eden Haçlı donanmasına Amiral Andrea Doria komuta ediyordu. Alman, İspanyol, İtalyan, Malta askerlerinden kurulu 50 bin kişilik bir orduyu 242 nakliye gemisi taşıyordu. Avrupanın, yalnız namlı prensleri, şövalyeleri değil, düşesler, markizler, kontesler de Şarlken'in zaferini kutlamak için bu sefere katılmışlardı. Avrupa sosyetesinin kibar hanımları, genç kızları başkomutan Şarlken'in etrafında, elmaslar, inciler, zümrütler, yakutlarla donanmış, rengârenk ipekler içinde, yarıdan fazla çıplak göğüslerini Akdeniz'in rüzgârına vermişler, bu sefere ayrı bir renk katıyorlardı...

20 ekim 1541'de Cezayir limanının yanıbaşında demir atan muazzam Haçlı armadası, vakit geçirmeden karaya asker dökmeye başlamıştı...

Cezayir kalesinde, Derya Kaptanı Barbaros Hayrettin Paşa'nın mânevî oğlu Hasan Ağa'nın eli altında 600 levendi ile 2000 kadar gönüllü Arap atlısı vardı. Nakliye gemileri dışında 242 parça savaş gemisinin topları deniz yönünden kaleyi dövecek, karaya çıkarılan yüzlerce top ve 50.000 asker şehri kuşatacaktı. Hasan Ağa gafil avlanmıştı Bu hücumu gelecek ilkbaharda bekliyordu. Hazırlıksızdı. Direkleri, serenleri ile limanı bir ormana çeviren muazzam Haçlı armadası her kesin yüreğine korku salmıştı... Bir an önce kaleyi boşaltıp içerlere çekilmekten başka kurtuluş yolu gören yoktu. Gelecek yıl Donanmay-ı Hümâyûn yeteri kadar askerle gelir, düşman ancak böylelikle Cezayir'den çıkarılabilirdi..

«HAYATINI KORUMAK İSTİYORSAN...»

Şarlken de Barbaros'un vekili ve mânevî evlâdı olan Hasan Ağa'ya bir mektup göndermiş, Padişahtan ve Barbaros'tan beyhude yere yardım ummamasını, asla mukavemete teşebbüs etmeden kaleyi teslim etmesini istemişti... Hayatını korumak istiyorsa, kefenini boynuna dolayarak kendisinin de öylece teslim olmasını bildirmişti. Hasan Ağa verdiği cevapta, elinden geleni ardına koymamasını, değil Cezayir'i, en ufak bir kaleyi almaya bile gücünün yetmeyeceğini bildirmişti.

Bütün askerini karaya dökmüş, toplarını yerleştirmiş, kuşatma tertibatını tamamlamış olan Şarlken, 23 ekimi 24 ekime bağlayan gece, büyük harb meclisini toplamış, ertesi gün yapacağı hücumun plânını son defa gözden geçiriyordu... Bir anda ortalık karıştı... Her yandan feryatlar yükseldi... Kılıç şakırtıları, savaş nârâları, küfürler birbirine karışıyordu... Haçlı ordusu baskına uğramıştı. Gecenin karanlığında, dost, düşman birbirini farketmeden boğuşuyordu. 600 levendiyle Haçlı ordusunun içine dalan Hasan Ağa ortalığı öylesine karıştırmıştı... Bu kördöğüşü ortalık ağarıncaya kadar sürdü gitti... Günün ilk ışıkları Haçlıların akıllarını başlarına getirir gibi oldu. Durmadan, dinlenmeden saatlerce boğuşan, binlercesi birbirini öldüren şaşkınlar ordusu, Türklerin, kale tarafında, bir ok menzili uzakta olduklarını, rahatça kendilerini okladıklarını, kurşunladıklarını ancak farkedebilmişlerdi. Şaşkınlıkları öfkeye döndü. Kendilerine bu oyunu oynamış olan Türklerden intikam almak hırsıyla hücuma geçtiler. Aradaki mesafeyi koruyarak geri çekilen Türkler, gafil düşmanı kale toplarının menzili içine çekince, bir anda açılan top ateşiyle yüzlerce maktûl daha verdiler. Şarlken, böylece ilk dersini pek pahalıya almış oldu. O gecenin bilânçosu 3 binden fazla ölü idi.

Şarlken işini çabuk bitirmeye mecburdu... Donanmasının birliklerinden birine komuta eden Cenevizli Amiral Cicala, Cezayir'e gelmekte olan iki Türk gemisinden birini elden kaçırmıştı. Bu kaçan gemi mutlaka Barbaros'a durumu anlatacaktı. Üç yıl önce Preveze'de Andrea Doria'yı perişan eden Barbaros her an çıkagelebilir ve Haçlıları iki ateş arasında bırakabilirdi...

BARBAROS'TAN ÖNCE TANRI YETİŞİYOR...

Bir gözü Cezayir kalesinde, bir gözü ufuklarda olan Şarlken, gece baskınıyla aldığı yarayı sarmak, bir an evvel kaleyi zaptetmek için tedbir düşünürken, Hasan Ağa'nın yardımına, Barbaros'tan önce Allah yetişti... Şarlken ufuklarda Osmanlı donanmasının ak yelkenlerini gözlerken, kapkara bulutların belirdiğini, yükseldiğini, hızla yaklaştığını gördü. Çok geçmeden ortalık karardı. Müthiş bir fırtına, korkunç bir yağmur, gök gürültüleri, şimşekler, yıldırımlar ve limanda yatan Haçlı armadasına demir taratan, gemileri birbiri üzerine düşürüp kayalara sürükleyen, batıran, parçalayan kudurmuş dalgalar... Her tarafı seller kaplamıştı. Çadırsız ordugâhta, kalın zırhlar içinde çamurlara saplanmış askerlerin perişanlığı, şaşkınlığı son haddini bulmuştu...

Hasan Ağa fırsatı kaçırmadı. Leventlerinin başında kaleden çıkıp bu perişan kalabalığın üzerine atıldı. Barutlar ıslanmıştı. Haçlıların top, tüfek kullanması imkânsızdı. Türk palaları kolları, başları devirmeye başlayınca, arasına kurt girmiş koyun sürüsünden farksız bir şuursuzlukla kaçışmaya koyuldular.

Amiral Andrea Doria, Cezayir limanını bütün gemilerine mezar yapmamak için elinde kalanlarla denize açılacağını ve Matifu Burnunun arkasına sığınmaya gayret edeceğini fedai bir yüzücüyle İmparatora bildirdi. Orduyu ancak orada gemilere alabilecekti.

Ordunun ancak üç günlük kumanyası karaya çıkarılmıştı. Yağmur ve sel yüzünden o da ziyan olmuştu: Sahili tâkip ederek Matifu Burnuna ulaşmak isteyen Haçlılar bir yandan da açlıkla mücadele ediyorlardı. Şarlken'in atına varıncaya kadar bütün atlar kesildi.. Peşlerini bırakmayan Türklere, ardçılarını kaptıra kaptıra, taşkın derelerde boğularak, ağlaya, inleye, yürüye, sürüne Matifu'ya ulaştıkları vakit Cezayir'de 32 bin ölü ve esir bırakmışlardı...

Şarlken, kolay bir zafer kazanmak umuduyla geldiği Cezayir'den 2 kasım'da ayrılıyordu. Bindiği gemi demir alıp denize açılırken başındaki İmparatorluk tacını çıkardı, yaşlı gözlerle bir süre baktı, «Haydi git zavallı oyuncak!.. Belki seni, bahtı benimkinden daha açık biri bulur da başına koyar!..» dedi ve fırlattı, denize attı..

SAVAŞIN BİLÂNÇOSU

Haçlı ordusu bütün toplarını, cephanesini, silâhlarını Türklere bırakmıştı.. Batanların dışında, kolayca tamir edilir ve kullanılır halde 130 gemi Türklerin eline geçmişti. Batık gemilerden çıkarılan topların sayısı ise 150 idi.. Cezayir esirlerle dolup taşıyordu... Bunların arasında bir hayli yüksek sınıftan kadın ve genç kız, pek çok da Ispanyol, Alman ve İtalyan asilleri vardı...

Cezayir sularına tacını atan Şarlken, çok geçmeden tahtını da bırakacaktı...

Hasan Ağa, zaptettiği gemilerden 30 kaliteyi donatmış, 1500 esir ve bir hayli ganimet yükleyerek Deli Mehmet Reis'le İstanbul'a, Kanunî Sultan Süleyman'a göndermiştir. Zafer haberini alan Hünkâr son derece memnun olmuştu. Mehmet Reis'le leventlerini mükâfatlandırdıktan başka Hasan Ağa'yı Cezayir Beylerbeyi yapmış, murassa, kılıç, samur kürk, çok kıymetli bir saat, bir sancak, bir flândıra ve tersanede yapılmış on kadırga ile taltif etmiştir... Ve Hasan Ağa bundan böyle Gazi Hasan Paşa'dır.

... «BARBAROS'UN SON SEFERİ»

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen: Ratip Tahir BURAK

BARBAROS'UN SON SEFERİ

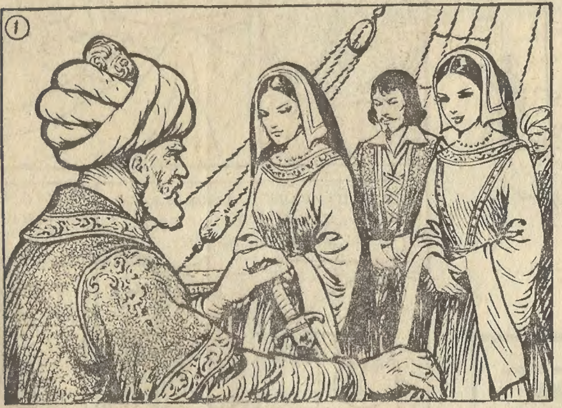

● *İspanyol komutanla eşi ve çok güzel kızı Maria, Barbaros'un huzurunda.*

● *Toulon artık bir Türk kalesidir. Kalede Türk bayrağı dalgalanmaktadır.*

Fransa, Şarlken karşısında varlığını ancak Türk dostluğuyla koruyabiliyordu. Kanuni Sultan Süleyman 1526 yılında yaptığı Macaristan seferiyle Fransa Kralını esaretten kurtarmıştı.. 1535'de Padişah'ın bağışladığı kapitülâsyonlarla Fransızların sağladığı menfaat ise pek büyük olmuştur.. Buna karşılık, Türk — Fransız ittifakında Birinci François'nın politikasının çok kaypak olmasına rağmen Hünkâr, Fransa'yı Avrupa ittifakı dışında tutabilmek için müttefikine yardımdan geri kalmamıştır...

Şarlken'in Cezayir'de uğradığı felâketi öğrenir öğrenmez Kral François hemen harekete geçmiş ve Padişah'ı, İmparator'a karşı müşterek bir harekete teşvik etmek için Paulin adındaki elçisini göndermişti... Fransız elçisiyle yapılan konuşmalarda Fransa'nın tutumu ağır dille enine, boyuna tenkid edilmiş, kendisine düşen vecibeleri hiçbir zaman yerine getirmediği misallerle açıklanmıştı . Sonunda Osmanlı Donanmasının Fransa'nın yardımına gönderilmesine karar verilmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman, Derya Kaptanı Barbaros Hayrettin Paşa'yı bu sefere Serdar tâyin etmişti.. Derhal faaliyete geçen tersanede yeni kadirgalar yapıldı.. Donanma büyük bir dikkat ve itina ile donatıldı, sefere hazırlandı...

28 mayıs 1543 tarihinde 154 parçadan kurulu Donanmayı Hümayun seçme leventlerden başka 30 bin kadar da askerle İstanbul'dan hareket ettiğinde, Kanuni Sultan Süleyman 10'uncu Sefer-i Hümayuna çıkalı 35 gün olmuştu.

Preveze'de fena halde canı yanmış olan Venedik tarafsız kalmayı taahhüt etmişti... İspanya Kralı ve Almanya İmparatoru Şarlken, kardeşi olan Avusturya Kralı Ferdinand'dan başka İngiltere ile de ittifak etmeyi başarmıştı.

Barbaros Hayrettin Paşa'nın Baştardasında Fransız Elçisi Paulin de bulunuyordu... 20 haziran'da İtalya ile Sicilya adasını ayıran Messina Boğazına giren Türk donanması, sadece birer ihtar topu atışıyla, boğazın iki yakasındaki Reggio ve Messina kalelerini teslim aldı... Bu kaleler İspanyanın iki mühim deniz üssü idi. Savaşmadan teslim oldukları için ancak kaleler yerle bir edildi... Halkın malına ve canına dokunulmadı... Tirenien denizine giren Türk donanması, İtalya'nın batı kıyıları boyunca Kuzeye doğru yol alarak Napoli'nin 70 kilometre kadar Kuzeybatısındaki Gaeta kalesi önünde demirledi.. Barbaros'un teslim teklifine, kale kumandanı İspanyol Don Diego Gaetano top ateşiyle karşılık verince karaya asker çıkaran Türk Amiralı için kaleyi zaptetmek güç olmadı...

Sadece üç şehit vererek ele geçirilen kale yıkılmış ve esir edilen İspanyol komutanla eşi ve çok güzel kızı Donna Maria Barbaros'un huzuruna getirilmişti... Güzelliği dillere destan olan genç kızı görünce tutsak komutana güler yüz gösteren Barbaros Gaeta'yı yağma ettirmedi... Halkı da esir etmedi . Sadece güzel Maria'yı kendine zevce olarak almakla yetindi... Don Diego Gaetano da Barbaros'un kayınpederi olmak şerefine erişmiş oldu... 18 yaşındaki yeni zevcesini İstanbul'a gönderen seksenlik Türk Amirali yoluna devam etti . Roma'nın iskelesi olan Tiber nehri ağzındaki Ostiya limanında demirledi . Sadece 15 kilometre uzakta olan Roma'da müthiş bir panik baş göstermişti.. Barbaros'un Roma'ya yürüyeceği Papalığın bu ünlü taht şehrini yakıp yıkacağı, yağma ettireceği korkusuna kapılanlar canlarını kurtarmak için kaçıyorlar Roma'yı boşaltıyorlardı . Asıl büyük telâşa düşen paniğe kapılan, Barbaros'un baştardasındaki Fransız Elçisi Paulin'di . Barbaros'a yalvarıp yakarıyor, Roma'ya yürürse bütün Hıristiyan âlemini Fransa aleyhine ayaklandırmış olacağını, Papa'nın Fransa Kralı Birinci François'yı aforoz edeceğini, böyle bir hareketin Fransaya dostluk değil, en büyük düşmanlık olacağını söylüyor, göz yaşlarını Barbaros'un ayaklarına döküyordu.. Öte yandan Papa'nın hükmü altındaki Ostia ve civarındaki kasaba ve köyler halkı da Türk donanmasına karşı dostluk gösterilerinde âdeta birbirleriyle yarış ediyorlardı .. Donanmaya her yandan sebze, meyve her çeşit yiyecek yağıyordu .

Nihayet, herhangi bir olaya meydan verilmeden, Ostia'dan ayrılan Türk donanması 11 temmuz'da Fransa'nın Toulon limanına girdi.. Buradaki üç, beş Fransız savaş gemisi tarafından selâmlanan Barbaros, birkaç gün sonra Toulon'dan ayrılarak 20 temmuz'da Marsilya'ya geldi . Türk donanması limana girerken sayıları 44'ü bulan Fransız savaş gemileri direklerine Türk bayrağı çekiyorlardı . Fransız donanması komutanı Amiral Prens François de Bourbon

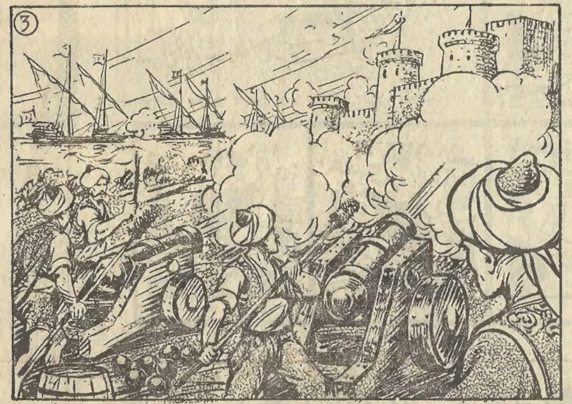

● *Denizden, karadan, şiddetli bir top ateşi ile savaş başladı.*

● *— Ya, Toulon'da gemilerinize yüklediğiniz bunca fıçıda ne vardı?!.*

Türk Amiral Gemisine gelerek Fransa Kralı I. François adına Barbaros'u selâmlamış ve «Hoş geldiniz!..» demiştir. Türk Amiraline yapılan karşılama töreni bir krala yapılması gerekenden farksız olmuştur... Limana girişinin ertesi günü karaya çıkan ve şerefine verilen ziyafette bulunan Barbaros, gidişinde ve dönüşünde onbinlerce halkın muazzam tezahüratı ile karşılaşmıştır . Türk donanmasının 16 gün kaldığı Marsilya'da leventler karaya çıkmışlar şehri ve civarını gezmişler ve her yerde hayranlıkla alkışlanmışlardır. 5 ağustos'ta Fransız donanmasını da emri altına alan Barbaros, Marsilya'dan ayrılarak Toulon'a gelmiştir... Anlaşma gereğince Toulon artık bir Türk kalesidir. Kalede Türk bayrağı dalgalanmaktadır... Donanmayı Hümayun bu sularda kaldıkça Barbaros'un hareket üssü olacaktır. 10 ağustos'ta, Kanunî Sultan Süleyman Estergon kalesini fethederken, Barbaros da Nis'i zaptetmek üzere emrindeki 208 parça Türk ve Fransız gemisiyle Toulon'dan ayrılıyordu...

Barbaros Hayrettin Paşa Fransızların tutumundan hiç memnun olmamıştı.. Savaş için hazırlıklı olmadıklarını hemen anlamıştı . Ne yapacaklarını düşünmemişlerdi bile.. Bir savaş plânları yoktu... Barbaros, sadece Nis'in zaptı için Donanmayı Hümayun'un başında sefere çıkmış olmayı hazmedemiyor, gerek Fransız Elçisi Paulin'e, gerekse Fransız Kral Hanedanına mensup olan 23 yaşındaki Amiral Prens François de Bourbon'a söylemedik söz bırakmıyordu..

Bir kere ok yaydan çıkmıştı, Nis zaptedilecekti . Nis şehri o zamanlar Şarlken'in müttefiki olan Savoie Kontunun idaresinde bulunuyordu.. Fransızlar, Nis zapt edilirse bunun Şarlken'e karşı kazanılmış bir zafer olacağı kanısında idiler .

Nis önüne gelen Barbaros, evvelâ pek yakındaki Villefranche limanını zapt ederek karaya asker ve yeter sayıda top çıkardı... 7 bin kadar Fransız askeri de Türk kuvvetlerine katılmıştı... Bu kuvvet karadan Nis'i sararken donanma da denizden kuşatmayı tamamladı.. Teslim teklifi kabul edilmeyince denizden ve karadan şiddetli bir top ateşi ile savaş başladı. Çok kısa bir zamanda şehrin etrafında tabyalar kuran, hendekler kazan Türk askeri Fransızlarda şaşkınlık yaratmıştı... Bu işlerin böylesine başarılmasını akılları almıyordu.

Nis şehri dayanmanın imkânsızlığını anlamakta gecikmedi ve 20 ağustos'ta teslim oldu... Ancak kale dayanıyordu . Hiç şüphesiz o da zapt edilecekti.. Ne var ki, Fransız gemileri birbiri ardına ateş kesmekte idiler.. Barbaros derhal Fransız Amirali olan Prens'i çağıttı... Ve hayretler içinde kalmakta gecikmedi... Meğer Fransızların barutları tükenmişti... Barbaros Fransız Amiraline hiddetle sormuştu:

«Ya, Toulon'da gemilerinize yüklediğiniz bunca fıçıda ne vardı?...» Nihayet o'nu da öğrenmiş oldu.. Fransızlar gemilerine bol bol şarap yüklemişlerdi...

Bu insanlar için daha fazla Türk kanı dökmeye vicdanı razı olmayan Barbaros, Nis şehrini Fransızlara bırakarak Toulon limanına döndü..

Barbaros, şehrin anahtarını kendisine teslim eden Nis valisinin ricasını kabul etmiş ve mukavemet göstermedikleri için, şehir halkını affetmişti .. Ancak, Türkler çekilir çekilmez, Fransızlar şehri feci şekilde yağma etmişlerdir...

1543 — 1544 kışını Toulon'da geçiren Barbaros boş durmamış oğlu Hasan Reis'e ve Salih Reis'e kuvvetli filolarla İspanya, İtalya ve Sardunya kıyılarını vurdurmuş, pek çok esir ve ganimet toplamıştır... 1544 nisan ayında Barbaros Toulon'dan ayrılıncaya kadar, kalede Türk bayrağı dalgalandı... Beş vakit ezan okundu... Vergiler Barbaros adına toplandı, kısacası Toulon ve çevresi bir Türk vilâyeti gibi idare edildi Anlaşma gereğince, bir kısım masraf karşılığı, 800 bin duka altını (500 bin TL) da Barbaros'a tamamen ödendi.

Dönüş yolunda Cenova önünde sancak gösteren Barbaros üç yıl önce, gemilerini yağlarken baskına uğrayıp esir düşen Turgut Reis'i Cenevizlilerin elinden kurtardı .. İtalya kıyılarını tâkip ederek ayrılışından 1 yıl 3 ay sonra İstanbul'a dönen eşsiz denizci bir daha denizlere açılmadı..

Şarlken Fransızlarla anlaşmaya, Crespy muahedesini imzalamaya mecbur olmuştu... Böylece I. François'nın maksadı da hâsıl olmuştu.. Barbaros Hayrettin Paşa son seferinden sonra 2 yıl daha yaşadı .. Ölümünde 80 yaşını aşmıştı... Aziz hâtırası ebediyete kadar yaşamakta devam edecektir...

Gelecek hafta: HÂCE ZİBA HANIM

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen: Ratip Tahir BURAK

HÂCE ZİBA HANIM

● Padişah'ın devlet sırlarını görüştüğü adam olup çıkmıştır...

● ... Ve konağa hâkim olmakla yetinmiyor, işlerinde de akıl hocası kesiliyor...

İKİNCİ Mahmut devrinin bir Hâlet Efendisi vardır ki, Sultan İbrahim'in Cinci Hoca'sına taş çıkartır... Aralarındaki benzerlik, Hünkârı avuçları içine alıp, sorumlu bir mevki sahibi olmadıkları halde, devlet idaresinde birinci derecede söz sahibi olmaları, olabildiğine menfaat devirmeleridir. Cinci Hoca medrese kaçkını cahil bir üfürükçü idi. Sultan İbrahim'e musallat olan cinleri (!) kovmakla Hünkâra ve Haremi Hümâyûna hâkim olmuştu. Sultan İbrahim'in, sonunda adı deliye çıkan, ruh hastası ve cahil bir hükümdar olmasına karşılık, İkinci Mahmut, fırtınaya tutulmuş, her yanından su alan, arması, yelkenleri perişan olmuş devlet gemisini kurtarmak, kayalara bindirip parçalanmasını, ya da azgın dalgalar arasında tarih denizinin derinliklerine kaynayıp gitmesini önlemek için çırpınan, iyi niyetli, ıslahatçı, zeki ve bilgili bir Padişahtı. Ne var ki, 31 yıldan ziyade Osmanoğulları tahtında oturan İkinci Mahmut, Hâlet Efendiden kurtulmayı başarıncaya, devleti bu baş belâsından kurtarıncaya kadar geçen 15 yıllık bir süre boyunca çaresizlik içindeydi. Musahibi Hâlet Efendi, bu fesat kumkuması bütün iyi niyetlerinin tahakkukuna engeldi. Hâlet Efendi, kendi kendini yetiştirmiş, pek çok kapı değiştirip bu arada donanma tercümanı Kalimakioğlu'nun kâtipliğini de yapmış, bu yoldan Fenerli Rumlarla içli dışlı olmayı başarmıştır. Nihayet rikâb-ı hümâyûn kethüdası Reşit Efendiye çatmıştır. Böylece Paris Sefiri olmuş, dönüşünde Rikâb-ı Hümâyun Reisi olmuş, azil edilmiş, nefyedilmiş, affedilmiş. Bağdad'a gönderilerek binbir düzenle valiyi idam etmiş, İstanbul'a dönüşünde itibarı artmış, Rikâb-ı Hümâyûn Kethüdası olarak ayrıca muhabere-i hafiyyeye memur olmuştur. Yâni Padişahın devlet sırlarını görüştüğü adam olup çıkmıştır.

İşte bu Hâlet Efendinin, çok geçmeden, astığı astık, kestiği kestik olmuştur. Sadrâzamdan, Şeyhülislâmdan valilere kadar, kendi emel ve arzularına sed çekebilecek olanları ya âhirete, ya da taşrada birer memuriyete göndermeyi başarmıştır. Eflâk, Boğdan Voyvodalıklarına dilediği Rumları tâyin ettirmiş, bunlardan aldığı hesapsız rüşvetlerle Yeniçeri Ocağını beslemiştir. Başçuhadar Seyyit Ömer Ağa ve Berberbaşı Ali Ağa gibi saray adamlariyle işbirliği yaparak içeriye, Yeniçeri Ocağını besleyerek dışarıya hâkim olmuştur. İş başında tecrübe sahibi, akıllı, bilgili devlet adamı komamıştır. Böylelikle, iş başına geçirdiği ehliyetsiz, başları sıkıştıkça, Hâlet Efendiye akıl danışır olmuşlar ve böylece devlet gemisi Hâlet Efendisiz yürümez, düşüncesi yaygın bir hal almıştır.

İkinci Mahmud'un Sultan Mahmud-ı adlî olabilmesine, Kanunî Sultan Süleyman'dan sonra gelip geçen Padişahların en itibarlısı sayılabilmesine, Yeniçeri Ocağını kaldırabilmesine, devlet idaresinde önemli ıslahata girişebilmesine ancak Hâlet Efendinin boynunu cellâda teslim etmesinden sonra imkân elvermiştir.

● Cariyelerini peşine takarak Lebibe hanımın üzerine atılıyor...

● Çırılçıplak cesedini çalıçırpı arasına bırakıyorlar...

Hâlet Efendiyi böylece biraz tanıdıktan sonra, sebep olduğu azil, sürgün ve idam olaylarından birini bu yazının konusu olarak ele alalım... Hâlet Efendinin kurbanlarından biri de azil ve nefyedilen Şeyhülislâm Elhâc Halil Efendidir. İdam ettirdiklerinden biri ise bu Şeyhülislâmın zevcesi Zîba Hanımdır.

Hâce Zîba Hanım evvelce Hoca Abdullah Ağanın müstefrişesi imiş... Abdullah Ağa vefat edince Üçüncü Selim bu kadını, o zaman Hazine Kethüdası olan Halil Efendiye odalık olarak verir... Ancak Zîba hatun, çok geçmeden Halil Efendinin nikâhlı zevcesi olmakla ve konağa hâkim olmakla yetinmiyor, işlerinde de akıl hocası kesiliyor... Aklı kısa, dili saçından uzun olan bu kadın sözünü kimseden sakınmamakla şöhret sahibi oluyor...... Halil Efendi Rumeli Kazaskeri oluyor, Şeyhülislâm oluyor; Zîba hanımın da dili uzadıkça uzuyor...

Gün geliyor, Hâlet Efendi, Şeyhülislâm'a kancayı takıyor. Halil Efendinin yalısında karı kocanın konuşmaları, atıp tutmaları hep Hâlet Efendi üzerinedir. İşte bugünlerde, Beylerbeyi havuzu mesiresinde Şeyhülislâm zevcesi Hâce Zîba hanım, musahib-i şehriyarî Hâlet Efendi zevcesi Lebîbe hanımla karşılaşıyorlar. Bir anda şeytan görmüş gibi olan Zîba hanım cariyelerini peşine takarak Lebîbe hanımın üzerine atılıyor. Hâlet Efendiye ve zevcesine etmediği küfür kalmıyor. Saç saça, baş başa bir meydan kavgasına kıl payı kalıyor. Lebîbe hanım takımı sinmese, kimbilir bu kavga ne hal alırdı?!...

Bütün İstanbul bu olayın yankılariyle çalkanıyor. Hâlet Efendinin, Şeyhülislâm'ı azil ettirmek ve sürgüne göndermek için Hünkâr'dan irade alması güç olmuyor. Ne var ki, sürgün yeri Bursa'dır. İstanbul'a göre komşu kapısı... Gelip gidenler Zîba hanımın Bursa'da söylediklerini, bire bin katarak İstanbul'a yetiştiriyorlar; Hâlet Efendinin kinini kabarttıkça kabartıyorlar... Sâbık Şeyhülislâm bu yüzden Karahisar'a sürülüyor ve Zîba hanım Bursa'da alıkonuluyor.

Hâlet Efendi rahat değildir. Dilediği gibi intika malamamıştır. Rahat bir uykuya kavuşabilmesi için Zîbâ hanımın ölmesi lâzımdır. Halil Efendinin İstanbul'da Eskiodalar yakınındaki konağının ahırına, gübre yığını içersine ağzı dikilmiş bir siyah kuzu gömdürüyor. Bu marifeti yapmış olan da Zîbâ hanım oluyor. Sözde tesadüfen bulunan kuzu bir küfeye konularak saraya gönderiliyor ve Padişaha gösteriliyor. Sihirbazlığı meydana çıkan Şeyhülislâm zevcesinin idamına irade-i seniyye çıkıyor.

Bursa'ya gönderilen cellâtlar, «Efendi hazretleri sizi yanına istemiş... Tez İstanbul'a gitmeniz için ferman çıktı-» diyerek Zîbâ hanımı bir arabaya koyarak şehir dışına çıkarıp bir kenarda boğuyorlar. Üstünü başını da soyup çırılçıplak cesedini çalı çırpı arasında bırakıyorlar...

Karısının feci âkıbetini Karahisar'da haber alan Halil Efendi'ye nüzül isabet etmiş, çok geçmeden o da ölmüştür.

Gelecek hafta: KAHRAMAN CARİYE...

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen:
Ratip Tahir BURAK

KAHRAMAN CARİYE

Bre herif, mühr-ü hümayunu ver!!...

Alemdar Mustafa Paşa, okur yazar olmamakla beraber, çok açık fikirli ve devlet idaresinde geniş ıslâhata taraftardı.. Bu sebeple III. Selim'e gönülden bağlıydı. Kabakçı Mustafa ayaklanması sonunda Sultan Selim'in tahttan indirilmesi, başta Nizam-ı Cedit olmak üzere, onun kurduğu müesseselerin birbiri ardından ortadan kaldırılması Alemdar Paşa'yı çok müteessir etmişti...

Devlet, Rusya ile harp halindeydi. Ordu karışmıştı.. Ruscuk'da bulunan Alemdar Mustafa Paşa, İstanbul'dan ve ordudan kaçarak kendisine sığınan Sultan Selim taraftarı Reis-ül Küttap Galip, Sadaret Mektupçusu Tahsin, Sadaret Kethüdası Refik ve Ramiz Behiç efendileri himayesine almakta tereddüt etmemişti... Tarihin «Ruscuk Yârânı» diye adlandırdığı bu tecrübeli kişilerle devletin halini ve kurtuluş çârelerini görüşen Alemdar Paşa, III. Selim'i tekrar taht'a çıkarmak için harekete geçmeyi kararlaştırmıştı... Esas maksadını açığa vurmadan, uzun süren bir mücadele sonunda önce Sadrâzam'ı, sonra taht'tan indirmek istediği IV. Mustafa'yı kazanmanın yolunu bulmuştu.. Eli altında 15 binden fazla askeri vardı. Bu kuvvete dayanarak devlete musallat olan mütegallibeyi, zorbaları ortadan kaldıracaktı..

Serdar-ı ekrem olarak ordunun başında bulunan Sadrâzam Çelebi Mustafa Paşa ile anlaşarak beraberce İstanbul'a gelmeyi başarmıştı..

Kabakçı Mustafa'nın başını kestirmekle işe başlamış, çok kısa zamanda ortalığı süt liman etmişti.. Devletin başına belâ olan kurtlar kuzu oluvermişti... Görünürde ne zorba kalmıştı, ne de Yeniçeri Ocağını kışkırtan devletliler. Şeyhülislâmdan Kabakçı yamaklarına kadar ortalığı tertemiz etmişti.. Sonunda, sıra Kaptan-ı Derya Seydi Ali Paşa'ya gelince, saraylılar karşısına dikilmişti.. Sadrâzam da onlara uymuş, «hâlin icabına göre bâzı hususların tehirine lüzum vardır. Kendileri selâmetle avdet buyursunlar, ben burada işlere nasıl nizam veririm görsünler. Artık İstanbul'da daha fazla ikametlerine lüzum kalmamıştır.» diye haber göndermişti.. Alemdar Paşa ise, «bizim avdetimiz, devleti mütegallibe elinden kurtarma şartına, bu işin sonunun alınmasına bağlıdır!..» diye direniyordu.. Bâzı yakınları «Alemdar'ın meramı Sultan Selim'i taht'a oturtmaktır» diye fısıldayınca Çelebi Mustafa Paşa'nın telâşı artmıştı. Saray adamlarını çağırtarak: «İş işten geçiyor. Şevketmeâp efendimiz bana izin versinler, şehirde bulunan Refik efendi ile arkadaşlarını idam edeyim, dışarıda yalnız Alemdar ile Ramiz kalır.. İstanbul kapılarını kapar, ocaklı ile ittifak ederek onların da çâresine bakarız.. Yoksa, sonra nedâmet çekilir!..» demişti.. Bu konuşmaları haber alan Alemdar, hemen ertesi sabah 15 binden ziyade askeri ile şehre girip Babıâli'ye dayanmıştı.. Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın karşısına dikilmesiyle, «Bre herif, Mühr-ü hümayunu ver!..» diye kükremesi bir olmuştu... Sadrazamı bir bölük askeri ile Çırpıcı'daki karargâhına gönderen Alemdar, Şeyhülislâm'ı çağırtarak yanına katmış, sarayın yolunu tutmuştu...

Sarayda yer yerinden oynuyordu. Kızlar ağası Mercan Ağa'yı Ortakapıya çağırtan Alemdar Paşa: «Cümle ulemâ ve devlet ricâli ve Rumeli Ağaları ve Anadolu hanedanları Sultan Selim Efendimizin cülûsunu isterler. Haydi, kendisini çıkar, cülûs işini görelim!..» diyerek geri göndermişti.. Sultan Mustafa'ya durumun anlatılması için de Şeyhülislâmı görevlendirmişti.. Zavallı Şeyhülislâm, Alemdar'ın söylediklerini anlatmaya çalışırken gazaba gelen hünkâr: «Bu fesatta sen de Paşa ile müttefik imişsin ki, önüme düşüp beni hal'etmeye geldin. Şimdi seni pâre pâre ederim!» diyerek huzurundan kovmuştu...

Kaatillerin gözlerine avuç avuç kül atarak...

Sarayın Akağalar kapısının kapandığını gören Alemdar, kapının kırılması için emir verirken, öte yanda Sultan Mustafa, Selim ile Mahmud'un idamları için adamlarını Harem'e salmıştı.

Kızlaraağası Mercan Ağa bir kenara çekilerek olaya seyirci kalırken, Bostancıbaşı Ali Ağa karşı koymak istediyse de, döğüşle, sövüşle bertaraf edilmişti. Gözlerini kan bürümüş azgın sürünün önüne çıkmak isteyen başlâla Tayyar Efendi de canını dar kurtarıp seferli dairesine doğru kaçmıştı.. Orada, Seferli Kethüdası Mehmet Bey, başimam Hafız Ahmet Efendi ile buluşmuştu... Sultan Selim ile Şehzade Mahmud'u harem bacasından dama çıkartmak için kaşturdukları Amber ve Hafız İsa Ağalar, Sultan Selim'in şehit edildiğini anlayınca Şehzade Mahmud'un bulunduğu daireye seğirtmişler, ardlarından yetişen kaatillere kılıç çekip şehzadeyi korumaya çalıştıkları sırada Gürcü cariye Cevri kalfa bir tasa hamam külhanından kül doldurarak ileri atılmış ve kaatillerin gözlerine avuç avuç kül atarak İsa ve Amber Ağalara, şehzâdeyi dama çıkarabilmeleri için zaman kazandırmıştır.

Son anda Ebe Selim'in fırlattığı hançerle kolu yaralanan şehzâdenin kapıya çarpan kaşı da yarılmıştı.. Bu sırada, Amber ve İsa Ağaları harekete geçirmiş olan imam Hafız Ahmet Efendi ve arkadaşları tedarik ettikleri merdivenleri kuşakları ile birbirine bağlayarak Şehzâde Mahmud'u aşağı almak için hazırlanmışlardı.. Kaatiller ise Sultan Selim'in her yanı kana bulanmış, yaralı, bereli nâ'şını bir şilte üzerinde arzodasının önüne çıkarmışlardı.. Tam bu sırada kırılan Ağalar Kapısından içeri giren Alemdar Mustafa Paşa ve adamları, III. Selim'in acıklı manzarasıyla karşılaşmışlardı. Alemdar, gözlerinden yaşlar akarken, kanlı cesedin üzerine kapanmış, «Vay Efendim, seni taht'a oturtmak için bunca yoldan geldim. Şu gözlerim seni bu halde gördü.. Şu Enderun halkı denen hainleri katl-i-âm ile bâri intikam alayım!» diye inlemeye başlamıştı...

Alemdarın emriyle, yol, iz bilmeyen kalabalık Şehzade Mahmud'u bulmak için, öteye beriye koşuşurken, önde imam, arkada, birer koltuğuna Tayyar Efendi ile Mehmet Bey girmiş olan, Şehzâde Mahmut görünmüştü...

Alemdar Paşa: «Ah efendim, ben amcanı taht'a çıkarmak için gelmiştim.. Onu bu halde gördüm... Bari seni cülûs ettirmekle teselli bulayım.. Lâkin, onu bu hale koyan Enderun halkıdır.. Hepsini kılıçtan geçireceğim!» deyince, vekârından bir zerre kaybetmemiş olan Şehzâde Mahmut, Alemdar'a ilk emrini vermişti: «Paşa, ben onları buldurup sana gönderirim... Sen askerini dağıt ve silâhlarını çıkar, Hırka-i Saadet dairesine gidelim!..»

* * *

Gürcü Cariye Cevri Kalfa büyük bir cesaretle ortaya atılmamış, bir tas külle cellâtların yolunu kesmemiş olsaydı II. Mahmut amcası III. Selim gibi şehid edilecek ve Osmanlı tahtına oturması mümkün olmayacaktı.

Gelecek hafta:
AKDENİZ'DE BİR FÂCİA

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen: Ratip Tahir BURAK

AKDENİZ'DE BİR FACIA

Venedik'li komutanın ziyaretine koştuğu yolcu genç ve çok güzel bir kadındı...

OSMANLI tahtında III. Murat oturuyor, en sevgili Hasekisi Venedikli Baffa, Safiye Sultan adıyla Padişaha hükmediyordu. Gözde Haseki, başta Venedik Balyozu olmak üzere, yabancı elçilerle temas ediyor, İngiltere Kraliçesi ile mektuplaşıyor, III. Murat devrinde Haseki Sultan, oğlu III Mehmet devrinde de Valde Sultan olarak, her şeyden önce Venedik menfaatlerini koruyordu. Türkiye'nin kapıları Venedik ticaretine ardına kadar açıktı... Karada ve denizde sürüp giden bir sulh vardı. Her iki devletin gemileri tam bir güvenlik içinde dolaşıyorlardı Akdeniz'de...

★

Cezayir'den kalkan bir Türk gemisi Doğuya doğru yelken açmış ilerliyordu. Sicilya Adasıyla Tunus arasından geçilmiş, Batı Akdeniz arkada kalmıştı. Yunan denizinde ilerleyen gemi, Moranın batısında Zanta Adasına uğramıştı. Limana giren Türk gemisinde kimin bulunduğunu öğrenen Venedikli komutan bu itibarlı yolcuya saygılarını sunmak, arz-ı hizmet etmek için gemiye gitmeyi lüzumlu bulmuştu. Venedikli komutanın, ziyaretine koştuğu yolcu, genç ve çok güzel bir kadındı... Ramazan Paşanın dul zevcesiydi... O Ramazan Paşa ki; Fas'ın Kuzeybatısında, Atlantik kıyısında karaya çıkan 80 binlik Haçlı Ordusunu iki saat içinde perişan etmişti. O Ramazan Paşa ki, başta İspanya olmak üzere Papalık, İtalya, Alman, Fransız birlikleriyle takviye edilmiş Portekiz ordusunu mahvetmişti.

Portekiz Kralı Sebastiyan'ı ve 20 bin askerini savaş alanında kılıçtan geçirmiş, 40 bin esir almış, geri kalan 20 bin Haçlı perişan bir halde kaçarak gemilerine ancak sığınabilmişlerdi... O Ramazan Paşa ki; emri altında bulunan Sinan Reis komutasındaki Türk filosuna, taarruz emri vermekle, tek gemi kaybetmeden birçok Portekiz kadırgasını, binlerce Haçlı ile beraber Atlantiğin derinliklerine göndermeyi başarmıştı. O Ramazan Paşa ki; Vâdi's-Seyl Savaşının muzaffer komutanı idi... Paşanın bu zaferden hissesine düşen ganimet pek büyük olmuştu... Tunus'ta, Cezayir'de yıllarca Beylerbeyilik yapmıştı... Ve Cezayir'deki bir ayaklanmada bir kazâ kurşununa hedef olmuştu...

İşte, Zanta Adasında Venedikli komutanın ziyaret ettiği kadın, bu Ramazan Paşanın genç dulu idi. Kucağında henüz memedeki oğlu, 800 bin Duka altını (500 milyon TL.), 400 kölesi ve 40 câriyesi ile yola çıkmıştı. Türkiye'de yerleşecek, oğlunu yetiştirecekti. Zanta komutanının ayak bastığı gemi sanki Kleopatra'yı Roma'ya getiren gemiydi. Yolcusu da Mısır Melikesi Kleopatra...

Dönüşünde öyle anlatmıştı etrafını alanlara... Komutanın anlattıklarını, bir iki saat içinde duymayan kalmamıştı Zanta'da... O gece limandan ayrılan bir yelkenli, havadisi civardaki bir Venedik filosuna kadar ulaştırmış olmalıydı... Su, meyve, sebze, koyun, tavuk ve gereken kumanyayı alan gemi Zanta'dan ayrılmış, kuzey rotasında ilerliyordu. Bu yol, bazı tarihlerin yazdığı gibi İstanbul yolu değildi. Ramazan Paşanın dul eşi ya Rumelinin bir tarafında yerleşecek, ya da Preveze, yahut Avlunya'da karaya çıkarak, uzak bir ihtimalle, kara yoluyla İstanbul'a gidecek olmalıydı.

Kefalonya Adası ile beraber Venedik kadırgaları da görünmüştü. Gemide en küçük bir telâş olmamıştı. Venediklilerle sulh halinde idik... Ne var ki, çok geçmeden bir ihtar güllesi geminin provasında sulara gömüldü... Çalakürek yaklaşan ve gemiyi saran Venediklilerin tutumunun dostça olmadığı belli olmuştu. Türk gemisindeki 250 levent palalarını sıyırmakta gecikmediler. Çatışma âni olmuştu. Sancaktan ve iskeleden rampa eden Venedik kadırgalarındaki savaşçılar evvelâ tüfenklerini boşalttılar. Sonra kılıçlarını çekip Türk gemisine atladılar. Boğuşma çok kanlı oldu ve uzun sürdü. Kuvvetlerde eşitlik yoktu. Nihayet son Türk levendi de şehit olmuştu.

Asıl fâcia bundan sonra başladı. 400 köleyi anbara tıkan Venediklilerin karşısında 40 câriyesi ile Ramazan Paşanın genç dulu ve kucağındaki küçük oğlu kalmıştı. Venedik Amirali Emmo için artık tehlike yoktu. O da Türk gemisine geçti. Kardeşi de yanındaydı. Genç câriyeler hanımlarının etrafında geminin kıç kasarasında kümelenmişlerdi. Korkudan gözleri yuvalarından fırlamış, birbirlerine sarılmışlar titreşiyorlardı. Venedik Amirali kardeşine işaret etmişti: Haydi, en güzelini seç, kamaraya götür, demişti. Sonra subaylarına dönmüş onları da câriyelere saldırtmıştı. Öperek, okşayarak değil, birer kenara sürükledikleri câriyeleri dişleyerek, kanlarını emerek hayvanî hislerini gideren, bayılmış, hattâ ölmüş olmalarına aldırmadan birbiri ardından tecavüzlerini sürdüren kudurmuş çakallar, en sonunda bu zavallı biçareleri, memelerini de keserek denize atıyorlar, Akdeniz'in sularını kızıla boyuyorlardı.

Ramazan Paşanın dulu, yavrusunun kucağından koparılıp denize fırlatıldığını görünce, küçük hançerini bir anda çekmiş ve kalbine saplamayı başarmıştı.

Venedik Amirali Emmo'nun son emri, bu fâcianın tek şahidi kalmaması olmuştu. Olay duyulmayacaktı...

* * *

Kendilerinden başka fâcianın tek şahidi kalmamıştı... Ne var ki, bu alçaklar dillerini tutamamışlardı. Çok geçmeden bütün Venedik Emmo'nun kahramanlıklarını (!) konuşuyordu. Venedik'te konuşulanların İstanbul'a, Divan-ı Hümâyûn'a kadar ulaşması da çok sürmedi. İstanbul'da yer yerinden oynadı. Venedik Balyozu hayatını Safiye Sultan sayesinde kurtarabildi. Venedik Doçuna yazılan çok ağır ve baştan sona tehditlerle dolup taşan bir mektup Hasan Çavuş eliyle gönderildi.

Venedik Senatosu savaş açılması korkusuyla bütün istekleri yerine getirdi. Amiral Emmo ile suç ortakları Hasan Çavuşun gözü önünde idam edildiler. 800 bin Düka altını ile Emmo'nun dağıttığı 400 köle yerine tedarik ettikleri bir o kadar köle ve ayrıca da bir İspanyol gemisinde buldukları 39 Türk esiri Venedik tarafından Türkiye'ye gönderildi

Bu olayda, Venedikli Baffa, Venedik'i ancak bir harp felâketinden koruyabilmişti. Daha fazlasına onun da gücü yetmemişti.

Gelecek hafta :

İstanbul muhasarasında Türk donanmasının gece şenliği

Ramazan Paşa'nın dul zevcesi, yavrusunun kucağından koparılıp denize fırlatıldığını görünce...

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen:
Ratip Tahir BURAK

● *Karanlığın bastırmasıyla büyük şenlik de başlamıştı. Fatih'in büyük mucizesi gerçekleşecek ve Türk donanmasından 67 tekne bir gecede Halice indirilecektir.*

İstanbul muhasarasında Türk Donanmasının gece şenliği

FATİH Sultan Mehmet, 6 nisan 1453 cuma günü Bizans surları karşısında karargâhını kurmuş ve muhasara başlamıştı. Marmara'dan Haliç'e kadar uzanan surlar boyunca yerleştirilen Türk topları, Bizans surlarını dövüyordu

Muhasaranın yedinci günü Baltaoğlu Süleyman Bey kumandasındaki Türk Donanması da gelmiş, o zaman bir koy halinde olan Dolmabahçe'de demirlemişti...

Karada bombardıman aralıksız devam ediyor, keşif taaruzları yapılıyordu. Muhasaranın onüçüncü günü ilk taarruz yapılırken, Türk Donanması da Kınalı, Burgaz, Heybeli ve Büyük Ada'yı zaptediyordu.

Rum'lar, Galata ile Sarayburnu arasına gerdikleri bir zincirle Haliç'in ağzını kapatmışlardı... Baltaoğlu Süleyman Bey, muhasaranın ondördüncü günü bu engeli kırmak için teşebbüse geçmişti.. Ancak, zincirin arkasında sıralanmış olan yüksek bordalı Bizans ve Lâtin gemilerinin savunması sonucu, bu teşebbüs başarılı olmamıştı..

Onbeşinci gün, Marmara ufuklarında görünen dört büyük yelkenli, Türk donanmasını harekete geçirdi. Kuvvetli bir lodos rüzgârıyla yelkenlerini doldurmuş, büyük bir hızla Bizans'ın yardımına koşan bu dört büyük tekneden üçü, asker ve mühimmatla dolu, Papa'nın savaş tekneleri idi...

Dördüncüsü buğday yüklü bir Bizans gemisiydi.. Sayısı onsekizi bulan Türk savaş gemileri, alçak bordalı, çok küçük teknelerdi.. Rüzgâra karşı kürekle ilerlemişler ve Zeytinburnu açıklarında Hıristiyan gemilerini sarmışlardı.. Bu sırada rüzgâr da düşmüş, çetin bir savaş başlamıştı.. Ölü dalgalar, küçük teknelerin idaresini güçleştiriyor, yüksek bordalı düşman gemilerinden atılan oklar, taşlar ve su üzerinde de yanan Rum ateşi, Türk leventlerinin kayıp vermesine sebep oluyordu. Hıristiyan'lar yüksek küpeştelerin ardında siperde iken, Türk'ler açık hedef teşkil ediyorlardı. Zeytinburnu, Yedikule arasında bu nisbetsiz mücadeleyi izleyen Fâtih Sultan Mehmet, öylesine heyecanlanmıştı ki, atını denize sürerek, Baltaoğlu'na seslenmekten, leventlerini savaşa teşvik etmekten kendini alamamıştı.. Akşam oluyor, savaş sürüp gidiyordu. Büyük bir talihsizlik eseri olarak rüzgâr yeniden esmeye başlamıştı. Hıristiyan kalyonlarının yelkenleri şişmiş, etraflarını saran Türk tekneleri arasından sıyrılarak, ilerlemeye başlamışlardı... Güneş battığı zaman, Sarayburnu'nu dönmüş olan bu gemiler, surlara yaslarcasına kıyıya yanaşmışlardı. Deniz üzerinde yanan Rum ateşi bir yandan, ardı arkası kesilmeyen ok yağmuru bir yandan, Türk leventlerine göz açtırmazken, surlar üzerinden de Bizans'lılar ok salmaya, mancınıklarla taş savurmaya başlamışlardı..

Baltaoğlu, bir gözüne ok isabet etmiş olmasına rağmen, sonuna kadar mücadele etmiş, fakat başarısızlığa uğramıştı. Çâresiz, düşmandan ayrılmış ve hareket üssüne, Dolmabahçe'ye dönmüştü...

O gece, Haliç'in ağzını kapayan zinciri gevşeten Bizans'lılar, gemileri içeri almışlardı... Bu sonuçtan çok öfkelenen Fâtih, Baltaoğlu'nu çağırtarak tokatlamaktan kendini alamamıştı.. Süleyman Bey'in idam edilmekten kurtulması, gözünden yaralanmış olması sayesinde kabil olmuş, Kaptanlıktan azledilmiş, Hamza Bey donanmaya komutan tâyin edilmişti..

Muhasaranın en renkli, en ziyade hayretle karşılanan olayı, daha yerinde bir deyişle, Fâtih'in büyük mucizesi, bir gece içinde Türk Donanmasından 67 tekneyi Haliç'e indirmesidir.. Baltaoğlu'nun, deniz savaşından bir gün önce, Sarayburnu ile Galata arasındaki zinciri kıramaması üzerine, gemilerini karadan yürüterek Galata surlarının ardından Haliç'e indirmeye karar veren Fâtih Sultan Mehmet, hemen bu işe koyulmuştu.. O tarihte deniz, bugün Tophane'deki Kılıçalipaşa Camii'nin bulunduğu yere kadar uzanıyor ve burada bir liman teşkil ediyordu. Bu limanla, Haliç'teki Kasımpaşa Koyu arasında, Galata surlarının ardından geçen bir de yol mevcuttu...

750 metrelik bir yokuş, bir o kadar da iniş... Zaganos Paşa'nın karargâhı Haliç'in bu yakasında bulunuyordu. Fâtih'in emriyle binlerce asker derhal işe koyulmuş, bu yolun tesviyesine başlanmıştı.. Etraf ormanlıktı.. Baltalar işliyor, ağaçlar devriliyor, bir kısmı yol üzerine döşeniyor, bir kısmı yolun başlangıcındaki düzlüğe indiriliyordu.. Burada, gece, gündüz, biran aksamayan bir çalışma ile gemilerin oturtulacağı kızaklar hazırlanıyordu...

Bir yandan da, Galata surları arkasına yerleştirilen havan topları ile, Haliç ağzını kapayan zincir boyunca dizilmiş Bizans kalyonlarına aşırma ateş yapılıyordu.. Liman ağzındaki gemilerden kontrol edilen atışlarla Bizans gemilerinden biri batırılınca, geri kalanlar selâmeti Galata surlarının gölgesine sığınmakta bulmuşlardı...

Gemilerin karadan yürütülmesi için gerekli hazırlıklara üç gün kâfi gelmişti.. Karanlığın bastırmasıyla büyük şenlik başlamıştı.. Yüzlerce ve yüzlerce meşâle yakılmıştı. Yüzlerce manda, binlerce insan, harekete geçmek için işaret bekliyordu. Genç Padişah'ın gelişi ile heyecan son haddini bulmuş, davullar vurulmuş, mandalar, insanlar bir anda harekete geçmişti.. Halatlar gerilmiş, palangalar gıcırdamaya başlamıştı.. Bütün mürettebatı içinde, bayraklarla donanmış olan ilk gemi, yağlanmış kızağının üstünde kımıldanmış ve saniyeden saniyeye artan bir hızla ilerlemeye başlamıştı... Davul, zurna sesleri, binlerce ağızdan çıkan teşvik nidâları, ortalığı kaplamıştı... Bütün güçlük, ilk 750 metrelik yokuşun sonuna varıncaya kadardı.. İnişte mandalar çözülmüş, yokuş aşağı kayıp giden tekneleri zaptedebilmek için ardlarından halatlara asılmak gerekmişti.. Birinci teknenin ilerleyişini, Haliç'e ininceye kadar, adım adım izleyen Fâtih, aldığı sonuçtan memnun, diğer gemilerin birbiri ardında yola çıkarılması için emir vermişti... Sabaha kadar sürüp giden bir heyecan fırtınası, düğün, bayram havası içinde 67 Türk gemisi Haliç'e indirilmişti.

Ortalık ağardığı vakit, Bizans'taki heyecan çok büyük olmuştu. Kasımpaşa Koyu'nda, Türk bataryalarının kimayesinde sıralanmış Türk Donanmasını görünce, sanki dillerini yutmuşlar, dizleri üstüne çöküp, istavroz çıkarmaktan, Meryem Ana'ya yalvarmaktan başka birşey yapamamışlardı...

Bu olay Bizans İmparatoru Konstantin'i de dize getirmişti. Hemen ertesi gün, şehir kendisinde kalmak üzere, en ağır şartları kabul etmeye hazır olduğunu bildirerek sulh teklifinde bulunmuştu...

Bir kısım Türk Donanmasının Haliç'e girmesi, şimdiki Halıcıoğlu ve Defterdar mevkileri arasında bir köprü kurulmasına, Ayvansaray'da yeni bir cephe açılmasına imkân vermişti..

Bizans savunma ordusunun bir kısmı, Haliç cephesine aktarılmış, dolayısıyla kara surlarındaki müdafaa zayıflamıştı..

Haçlı Donanmasının Haliç'teki Türk gemilerine saldırışı hezimetle son bulmuştu... Muhasaranın 23. günü yapılan bu saldırıda Haçlı Amiral, gemisiyle birlikte, Haliç'in derinliklerine gömülmüştü.

Türk topçusu günden güne bombardımanın şiddetini arttırıyordu. Bizans'lıların surları tamir gayreti yetersiz kalmaya başlamıştı.. 6 ve 12 mayısta yapılan iki büyük saldırı, açılan lâğımlar, büyük bir başarı ile kurulan hücum kuleleri, zincirin kırılması için yapılan yeni bir saldırı ve İmparator'a yapılan teslim teklifi sonuç vermeyince, iş topçuya kalmıştı.. Surlarda açılan gedikler tamir kabul etmez hâle gelinceye kadar bombardımana devam edilmişti. Son ve kat'i hücum için toplanan mecliste, sadrâzam'ın muhasarayı çözme teklifi şiddetle reddedilmiş ve 28 mayısta son hazırlıklar tamamlanmıştı.. 28 29 mayıs gecesi, ateşler yakılmıştı. Türk Ordugâhında büyük bir bayram şenliği vardı.. Herkes yerli yerini almış, emir bekliyordu.. Nihayet, gece yarısını iki saat geçe, hücum emri verildi.

Bütün topların son defa ateşlenmesiyle, «Allah, Allah!..» sesleri yeri, göğü inletmişti... Ok, taş, ateş yağmuru altında, ölene, yaralanana bakmadan, gediklere atılan, merdivenlere tırmanan yiğitler, dalga dalga Bizans surlarına her yandan yükleniyorlardı... Son ve en müthiş hücum dalgası, Fâtih Sultan Mehmed'in at üzerinde surlara kadar sokularak bizzat yönettiği Yeniçerilerin saldırısı olmuştu...

Ve 29 mayıs sabahı, günün ilk ışıklarıyla beraber, dev yapılı bir Yeniçeri, Ulubatlı Hasan, Türk Sancağını Bizans surlarına dikmeyi başarmıştı.. Bizans'lıların oklarıyla delik deşik olan aziz vücudu, surdan aşağı yuvarlanmış ve kahraman Ulubatlı şehit olmuşsa da, O'nu izleyenler sancağı ve ayak bastıkları sur'u korumuşlar, yüzlere, binlere, onbinlere yol açmışlardır...

O günden bugüne, bugünden ebediyete kadar Türk kalacak olan İstanbul fethedilmiş, öğleye doğru beyaz atının üzerinde Topkapı'dan şehre giren Sultan Mehmet Han, 23 yaşındaki bu eşsiz komutan, böylece lâyık olduğu Fâtih ünvanını alarak, Bizans'la beraber Orta-Çağ'a da son vermişti...

Gelecek hafta:

«ŞEKAVET»TEN «VEZARET»E

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen: Ratip Tahir BURAK

ŞEKAVETTEN VEZARETE...

OSMANLI İmparatorluğunda, devlet idaresi ehliyetsiz ellerde kaldıkça, Anadolu'da isyanlar, eşkiyalık olayları gelişmiştir..

İşbaşına kuvvetli, azimli, ehil bir devlet adamı geçip, yol kesen, kervan vuran, köyleri, kasabaları, şehirleri haraca kesen, talan eden asi ve eşkiya topluluklarını dağıtıp sindirinceye kadar Anadolu halkı can, mal, ırz, namus güvenliğinden yoksun kalırdı... Kuyucu Murat Paşa ve Dördüncü Murad'ın sağladığı âsâyiş, Sultan İbrahim saltanatının son yıllarında yeniden bozulmuş, yedi yaşını doldurmadan taht'a oturan IV. Mehmed'in saltanatında, Köprülü Mehmet Paşa iktidarı ele alıncaya kadar bu hal sürüp gitmiştir...

Kara Haydar adında biri, Uluborlu'da Veli Baba Tekkesi'nde uyurken bastırılmış, öldürülmüştü.. Çok geçmeden, babasının intikamını almak üzere bir gece aynı tekkeyi basan Kara Haydaroğlu Mehmet, tekkede kimi bulduysa öldürmüş ve dağa çıkmıştı.. Az vakitte etrafına bir hayli adam toplayan Haydaroğlu, Bosna hacılarının kervanını soyup, Akşehir dolaylarında bir yerden bir yere gitmeyi imkânsız kılınca, Anuadolu Valisi Ahmet Paşa üzerine gönderilmişti... Karahisar (Afyon) yakınında eşkiyayı dağıtan Ahmet Paşa, Sandıklı ovasında tedbirsiz konaklarken, Haydaroğlu'nun gece baskını ile, askeri perişan, kendisi de esir oldu.. Haydaroğlu, Paşa'ya: «.. Yürü, var, bir dahi kullanamadığın askerle, galip gelemeyeceğin hasım önüne çıkma!.» diyerek sırtında bir entari, başında bir takke ile külüstür bir ata bindirip azadetmişti..

Baskından kaçan Paşalıları kovalamaktan dönen Haydaroğlu'nun avenesinden Katırcıoğlu, Paşa'nın salıverildiğini öğrenince, «Bre oğlan, ben ve sen, O'nun eline gireydik, şimdi başımız şu meydanda yuvarlanırdı. Öyle hasmı, adam sağ koyuverir mi?!.» deyip, Paşa'nın ardına düştü.. Biçâre Ahmet Paşa'nın altına çekilen beygir, kendi askeri gibi, köprü geçmez, arık atlamaz, dermansız bir mahlûk olduğundan, ancak bir bayır aşmıştı ki, Katırcıoğlu yetişti ve söyletmeden başını kesti...

Anca bir hayır aşmıştı ki..

Ahmet Paşa öldürülünce, askerinden pek çoğunun katılmasıyla daha da güçlenen Kara Haydaroğlu, işi azıtmış, Karahisar'a baskın vermiş, kan dökmüş, çarşıyı, pazarı yağma etmişti.. Oradan İsparta'ya yönelince, karşıcı çıkan ricacılar, her isteğini yerine getireceklerini söyleyerek baskını önlemişlerdi.. Haydaroğlu İsparta dışında, istediği paranın toplanıp, getirilmesini bekleyedursun, o sıra Isparta'da bulunan Mütesellim Abaza Hasan Ağa, eli silâh tutan delikanlıları toplamış, gece vakti içkiye, eğlentiye dalmış olan Haydaroğlu'na baskın vermişti.. Bu âni baskında Haydaroğlu yenilmiş, kaçıp sığındığı bir köyde yaralı olarak yakalanmıştı.. Abaza Hasan Ağa'nın İstanbul'a getirdiği gepe genç bir dekanlı olan Haydaroğlu Mehmet asılmış, sonraları isyan yolunu tutacak ve devletin başına gaile açacak olan Abaza Hasan Ağa da, Türkmen Ağası olmuştu...

Katırcıoğlu'na gelince, İsparta baskınından sağ salim kurtulmuş, Haydaroğlu'nun adamlarına baş olarak ortalığı kasıp kavurmaya devam etmişti...

* * *

Bu sırada, Niğde'de başlayıp, bir çığ gibi büyüye büyüye Üsküdar'ın kapısına kadar dayanan bir isyan olayı patlak vermişti. Bu isyanın başındaki, Gürcü Abdünnebi, IV. Murad devrinde şöhretli bir sipahi zorbası idi.. Kapıcılar Kethüdası olmuştu.. Saray hizmetinde kaldıkça, Niğde'de çiftlik edinmiş, daha sonra da bu çiftliğe yerleşmişti..

IV. Mehmed'in cülûsundan altı, yedi hafta geçince, Sofu Mehmed Paşa'nın sadâretinde, Sultanahmet'te öldürülen sipahilerin kan dâvâsını gütmeye kalkışan Abdünnebi, «Sultanahmet vak'asında bunca yoldaşımız öldürüldü ve namazları kılınmadı. Bu fitneye sebep olan vezir ve fetvâ veren müftü ile şer'i dâvâmız vardır; dâvâmızı Padişah'ın huzuruna götüreceğiz!» diyerek Anadolu sipahilerini etrafına toplamıştı. İstanbul yönünde ilerledikçe, büyüyen bu kuvvete, yüzlerce adamı ile Katırcıoğlu da katılmıştı..

Abdünnebi'nin kuvveti 15 bini, İstanbul'daki telâş da son haddini bulmuştu.. Sofu Mehmet Paşa azledilmiş, yerine geçen Kara Murad Paşa, birbiri peşine adam gönderip, Abdünnebi'yi dâvâsından vazgeçirmeye, ordusunu dağıttırmaya gayret ediyordu. Bir yandan da Tavukçu Mehmet Paşa'yı serdâr tâyin etmiş, 15 oda yeniçeri ile İzmit'e, asileri karşılamaya göndermişti.. Yeniçeriler siper kazmış, tüfek atmaya koyulmuştu ki, Katırcıoğlu, «Yoldaşlar, bizim sizinle cengimiz yoktur!.» diye ileri atılmıştı.. Katırcıoğlu'nun bu sözleri yeniçerilerin ateş kesmesine yetmişti.. İki taraf birbirine karışmış, yârenliğe koyulmuştu.. Bu durumda Serdâr Tavukçu Paşa çâresiz kalmış, İstanbul yolunu tutmuştu.

Tuğlar, sancaklar, yeniçeriler, sipahiler, topçular, saray bostancılarına varıncaya kadar İstanbul'daki bütün kuvvetler de Üsküdar'a geçirilmişti.. Ancak, ne yeniçerilerin, ne de sipahilerin savaşa niyetli olmadıkları anlaşılmıştı.. Sadrâzam Kara Murat Paşa, Gürcü Abdünnebi'ye nasihatçiler gönderiyor, cevaplar alıyor, garip bir pazarlık sürüp gidiyordu... Abdünnebinin dâvâcı olduğu Sadrâzam Sofu Mehmet Paşa, çoktan azledilmiş ve boğdurulmuştu.. Şeyhülislâma gelince, onun azledilmesinden de vazgeçmişti artık Abdünnebi... Sadece, «Bu müftü garaz ehlidir, değiştirilsin derdik, kabul edilmedi; bari, şu Katırcıoğlu dedikleri şakiyi yanımıza alıp, şerrinden ümmeti Muhammedi halâs eyledik. Sen bir bahâdır yiğitsin, yol kesmek sana ayıptır, Padişahımızdan senin için birşey rica edelim diye getirdik.. Gerek buna, gerek Kazaz Ahmed'e birer sancak inâyet olunsun, dönüp gidelim..» diye Sadrâzam'a ricacılar gönderiyor, kendisi için de Türkmen Ağalığını diliyordu...

— İşte, Katırcıoğlu dedikleri hınzır budur Hünkârım!..

İşler yoluna girmişti.. Abdünnebi'nin ricaları kabul olunmuştu. Emirler yazılmış, tam sadrâzam mührünü basmak üzere iken, iş berbat olmuştu... Bursa'dan mâzûl bir bey çıka gelmiş, Celâlilerin kendisini soyduğunu ve adam öldürmeye koyulduklarını yana yakıla anlatmıştı.. Bu olay Katırcıoğlu ile Kazaz Ahmet'in mârifeti idi.. Vezirin yanında bulunanlar, «Artık kılıç kından çıktı, gayrı lâzım olan cenktir!» diyerek Paşa'yı kaldırdılar..

Çatışma Kayışdağı dolaylarında başladı.. Katırcıoğlu'nun pususuna düşen Tavukçu Paşa, 600 ölü vererek canını güç kurtardı.. Savaş gün batıncaya kadar sürdü.. Yeniçeri ve sipahiler savaşa girişmemişlerdi.. Sadrâzamın güç halle topladığı ordu neredeyse bozgun verecekti.. Karanlığın basması ve işin bu hale gelmesinden umutsuzluğa düşen Abdünnebi takımının da bölük bölük çekip gitmesi ile savaş sona erdi..

Gürcü Nebi Niğde'ye, Katırcıoğlu Söğütdağı'na, Kazaz Ahmet Akşehir'e, geri kalanlar da yerli yerlerine çekilmişler ve bu olay da böylece kapanmıştı..

* * *

Katırcıoğlu, evvelce olduğu gibi, köyleri, kasabaları haraca kesiyor, kervanlar çeviriyor, üzerine gelen paşaları bozguna uğratıyor, devletin, milletin başına belâ olmaktan geri kalmıyordu...

Nihayet, dağ, bayır dolaşmak canına yetti... Çay kasabasına gelip, hatırlı bir kişi olan İsa Ağa'nın çiftliğine kondu. İsa Ağa'ya: «Ya gelsin, beni affettirsin, yoksa hânümânını yakıp, Acem diyarına giderim!» diye haber saldı.. Sadrâzam Murat Paşa, «Katırcıoğlu işe yarar bir habistir. Üzerine bunca ümera ve asker gönderildi, bunca fakir halk ayaklar altında kaldı, bunca yorgunluğa sebep oldu. hakkından gelinip gelinemeyeceği de belli değildir. Böylelerin nicesi ele geçirilip, cezaları verildi.. Zaman-ı devletimizde birinin suçu affedilirse, geri kalanlara örnek olabilir.. Katırcıoğlu güç hizmetlerde kullanılmaya liyâkatlidir... Doğru yoldan ayrılırsa, hakkından gelmek daha da kolay olur! .» yolunda sözlerle ikna edildi..

Şeyhülislâm, Yeniçeri Ağası ve daha bir çok devlet adamının yazdıkları mektuplar. Katırcıoğlu'na gönderildi..

Hemen İstanbul yolunu tutan Katırcıoğlu Mehmet, Pendik'te karşılandı ve Sadrâzam Murat Paşa'ya götürüldü. Murat Paşa, Katırcıoğlu'na kürk giydirdi. konak tahsis etti ve IV. Mehmet'in huzuruna çıkardı.. Paşa, «İşte, Katırcoğlu dedikleri hınzır budur Hünkârım Af ricası ile dergâhınıza yüz sürmeye geldi!» diyerek Katırcıoğlu'na da yer öpmesini işaret etti.. Hünkâr, «Allah Hünkârımın yaşını uzun eylesin!» diyerek, yer öpen namlı şakiyi affetti ve Beyşehri Sancağı'nı ihsan ederek hil'at giydirdi.. 18 adamına da bölük sipahiliği verdi. Katırcıoğlu İstanbul'da kaldığı kısa sürede sadrâzam ve vezirlerin önünde cirit oynamış, devlet adamlarının ziyafetlerinde bulunmuş, herkesin sevgi ve hayranlığını kazanmıştı...

* * *

Tarih kitaplarının yapraklarını karıştırdıkça, Katırcıoğlu Mehmet Paşa adına, Beyşehri Sancak Beyliği'nden sonra, Karaman Beylerbeyi olarak rastlıyoruz.. Devlete isyan eden paşalar üzerine Serdar olarak gönderildiğini öğreniyoruz..

Şekâvetten vezârete yükselen Katırcıoğlu Mehmet Paşa, Girit'te, Kandiye muhasarasında şehit olmuştur...

— Efendim, iyi dağlardır ama kervan işlemez!..

Gelecek hafta:

KÖSEM SULTAN'IN SONU

TARİHTEN YAPRAKLAR

Katip Tahir BURAK

KÖSEM SULTAN'ın SONU

Dev yapılı elebaşılardan biri, bir dolap içinde gizlenmiş olduğu kö şeden çekıp çıkardı Büyük Vâlideyi...

OSMANLI sarayında günden güne yüze çıkan büyük bir mücadele hızla gelişmişti... Büyük Vâlide Mâhpeyker Kösem Sùltan ile Vâlide Hatice Turhan Sultan arasındaki rekabet son haddini bulmuştu... I. Ahmed'in zevcesi, IV. Murat ve İbrahim'in anneleri olarak, 45 yıldan beri kelimenin tam anlamıyla saltanat süren Büyük Vâlide, nüfuzunu kaybetmemek, eski saraya sürülüp, bir köşede çürümeye, ölümünü beklemeye mahkûm olmamak için tedbirlerini almıştı.. Yedi yaşını doldurmadan Osmanoğulları tahtına oturan IV. Mehmed'in annesi ve kendı gelini olan Turhan Sultan, ilk günlerdeki davranışını bir yana koymuş, Vâlide Sultan sıfatıyla başına buyruk olmak yolunu tutmuştu.

Az vakitte devlet işlerini kavramış, baş lala Süleyman, Hünkâr Hocası Reyhan, Musahip İsmail ağaları ve bunlar vasıtasıyla hemen hemen bütün Harem ağalarını etrafına toplamış, kendine kul, köle etmişti... Büyük Vâlide ise, Harem'de nüfuzunu büyük ölçüde kaybetmiş olmasına karşılık, gücünü Ocak ağalarından alıyordu. Bunlarla tam işbirliği hâlinde idi...

Devletin her işinde söz sahibi olmak iddiasında olan Ocak ağaları, kendilerine danışılmadan sadâret mevkiine getirilmiş olan Siyavüş Paşa'ya karşı idiler... Paşa, Ocağa yeniden 10 bin nefer yazılması için ağaların yaptıkları teklife karşı durmuştu... Hâlbuki, ağaların öldürülmesini ortadan kaldırılmasını isteyen Abaza Hasan, İbşir Paşa'nın da kendine, katılmasıyla güçlenen bir ordu ile İstanbul'a doğru yürüyordu... Ağalar can korkusuna düşmüşlerdi... Ağaların ortadan kalkması, Kösem Sultan'ın da sonu olurdu... Vakit geçirmeden anlaştılar... IV. Mehmet'in icabına bakılacak, Turhan Sultan eski saraya sürülecek, Harem'deki taraftarları yok edilecekti... Bu işlerin gürültüsüz, patırdısız başarılması için bir başka tedbir daha düşünülmüştü... IV. Mehmet zehirlenecekti... O'nun yerine taht'a oturtulacak olan Şehzâde Süleyman'ın anası Dilâşûb Sultan, safdil, kendi halinde bir kadıncağızdı... Etliye, sütlüye karışacak hali yoktu... Böylece Mâhpeyker Kösem Sultan'ın saltanatı sürüp gidecekti...

Bostancıbaşı Ali Ağa, zenci hadımlardan Başkapıoğlanı, Kireççibaşı, Büyük Vâlide tarafını tutanların başında olanlardı.. Bunlar faaliyete geçmişler, IV. Mehmed'i zehirlemek için, büyük vaadlerle Helvacıbaşı Üveys Ağa'yı da kazanmışlardı.. Sultan Mehmed'e içirmek için hazırladıkları iki kavanoz zehirli şerbeti Üveys Ağa'ya vermişlerdi.. Bu iş başarıldığı takdirde, Şehzâde Süleyman'ı taht'a geçirmek işi çok daha kolay olacaktı. Öte yandan Kösem Sultan Ocak Ağalarına tezkere yazmış. Turhan Sultan'ın başta gelen dört Haremağasının başlarını istemelerini bildirmişti.. O gece saray kapılarından bâzıları açık bırakılacak, Ocak Ağaları ve Yeniçeriler bu kapılardan girecekler ve Şehzâde Süleyman'ı taht'a oturtup, Turhan Sultan'ı ve adamlarını alıp götüreceklerdi...

Büyük Valide Kösem Sultan'ın Meleki adında bir cariyesi, bütün bu hazırlıkları Turhan Sultan'a bildirince, işler tersine döndü..

Turhan Sultan hemen oğlu IV. Mehmed'e, Süleyman ve Reyhan Ağalara durumu anlattı... O gün dört Haremağasının başlarını isteyen tezkere de Hünkâr'a sunulmuştu.

Baş lâla Süleyman Ağa, hiç bir şeyden haberi yokmuş gibi, davranarak etrafı kolaçan edince, karşı tarafın hazırlanmakta silâhlanmakta olduğu anlaşıldı..

Bu durum karşısında Padişah'a suikast hazırlayan Büyük Valide'nin öldürülmesine karar verildi ve hazırlıklara girişildi...

Kösem Sultan'a karşı girişilecek bir harekette, Turhan Sultan taraftarlarının güvenemeyeceği kimseler belliydi.. Geri kalan saray halkından Zülüflü Baltacıları, Hasodalıları ve Haremağalarının büyük çoğunluğunu elde etmek, silâhlandırmak kolayca başarıldı...

• • •

1651 yılı eylül ayının ikinci, Ramazan'ın da 16 ncı gecesi idi İftar edilmiş, yatsı ezânı okunmuş, teravih namazı kılınmış, herkes yerli yerine çekilmişti.. Süleyman Ağa hazırlıklarını tamamlamıştı.. Bir işaretiyle harekete geçildi... Silâhlanan Zülüflü Baltacılar, Hasodalılar, Hadımlar. Hasoda önünde toplandılar.

Kösem Sultan takımı da silâhlanmışlar. Büyük Valide dairesi etrafında yerlerini almışlar, gizlenmişlerdi.

Naima Tarihinin 5. cildinde uzun uzadıya anlatılan bu vak'anın akışına göre, öyle anlaşılıyor ki; bunlar harekete geçmek için, Büyük Valide tarafından açık bıraktırılmış olan saray kapılarından girip gelecek olan Ocak Ağalarını ve Yeniçerileri beklemekte idiler.

Gürültüye koşan Kapıağası, «Nedir yoldaşlar?» deyince, «Padişahımızdan Büyük Valide'yi isteriz!» diye cevap verdiler. «Varayım, Padişah'a arzedeyim» diye içeri giren Kapıağası, bir süre sonra geri dönüp, Padışah'ın «Her biri odalarına dağılsın!» diye emrettiğini söyleyince, emre uymuş olmak için bir iki adım geri çekildikten sonra, tekrar direndiler.. «Elbette Valideyi isteriz veyahut cümlemiz kırılırız!» diye bağrıştılar. Bu sırada Kösem Sultan'ın adamlarından olan Hasodabaşı ortaya çıkıp, kendi emrindeki Hasodalıları dağıtmaya kalkışınca, bir anda etrafı sarılıp parçalandı...

Artık kılıçlar kınlarından çıkmıştı.. En önde Süleyman Ağa, içeri atıldılar.. Büyük Valde dairesi önünde Başkapıoğlanı ve bir sürü hadım silâhla karşı durmak isteyince, Başkapıoğlanı parçalandı, geri kalanlar yara, bere içinde kaçıştılar...

Artık Büyük Valde'nin kapısı önünde idiler.. Gürültüyü duyan Kösem Sultan: «Geldiler mi?» diye seslendi.. Gelenleri Yeniçeriler sanmış olmalıydı.. Süleyman Ağa'nın «Beli, geldiler!» diye karşılık vermesi üzerine neye uğradığını anlayan yaşlı kadın, can havliyle kaçıp bir tarafa gizlenmeyi başardı..

En önde Süleyman Ağa, elleri kılıçlı, baltalı kalabalık içeri daldı... Odalar, dolaplar, perdelerin arkaları aranıyor fakat Kösem Sultan ele geçmiyordu. Nihayet, Küçük Mehmet diye anılan, aslında dev yapılı elebaşılardan biri bir dolap içinde, gizlenmiş olduğu köşeden çekıp çıkardı B[illegible]ük V[illegible]deyi. Altmışlı yaşında olmasına karşılık dinç ve kuvvetli olan Kösem Sultan bir yandan çırpınıyor,. bir yandan yalvarıyor, neler, neler vaad ediyordu.. Sille, tokat, yumruk, avını bunaltan Küçük Mehmet, perde iplerinden birini kestiği gibi, ilmek yapıp, Büyük Valide'nin boynuna takmasıyla sıkması bir oldu.. Ağzından, burnundan kan fışkıran muhteşem validenin bir ceset halinde boylu boyunca yere serilmesini beklemeden üzerine atılanlar, kulağında, boynunda, hotozunda, parmaklarında yanıp sönen mücevherleri yağmaya koyuldular... Bu yağmadan Büyük Valide Dairesinin hiç bir köşesi masun kalmadı

Mâhpeyker Kösem Sultan'ın, yarım yüzyıla yakın sürdüğü saltanat devrinde topladığı servet hakikaten muazzamdı.. Mercan'da yaptırmış olduğu Valide Hanı'nda kendisine tahsis edilen odalarda yüzlerce ve yüzlerce top nadide Hint kumaşları, Acem şalları, altın, gümüş hesapsız kıymetli eşya, sandıklar dolusu inci elmas, zümrüt, yakut ve yirmi sandık dolusu Venedik altını. Bütün bu servet Hazine'ye mal edildi...

Mâhpeyker Kösem Sultan'ın âkibeti, cürüm ortakları olan Ocak Ağalarının da âkibetini hazırlamıştı.. Büyük Valide saltanatının hemen ardından Ocak Ağaları saltanatı da son buldu...

Gelecek hafta:

Ocak Ağaları saltanatı nasıl yıkıldı?

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen
Ratip Tahir BURAK

VÂLIDE Turhan Sultan ve Lala Süleyman Ağa'nın tertibi ile Büyük Vâlide Kösem Sultan'ın öldürüldüğü gecenin akşamı, Sadrâzam Siyâvuş Paşa, Kazaskerleri iftara dâvet etmişti.. Yemek sırasında hizmetkârların birbirleriyle işaretleşmelerinden, fevkalâde bir hal olduğu anlaşılıyordu. Yemek yenilip, kahveler içildikten sonra iş ortaya çıktı.. Meğer, Samsuncu Ömer ve bir sürü Yeniçeri Divanhânede beklerler imiş...

Samsuncu içeri girince, vezir'e: «Buyurun, ağalar, sizi ve efendileri Ağakapısı'na isterler!» deyince. Siyavüş Paşa şaşırmıştı: Kazaskerlere, «Hele siz buyrun» diyerek kendisi abdest almaya çıktı..

Silâhtarı ve bâzı sadık hizmetkârları, «Sakın gitmeyin, niyetleri size suikast etmektir» gibi sözlerle vezirin gitmesine engel olmak istediler. Abdest aldıktan sonra, saraya mı, yoksa Ağakapısına mı gitmesinin hayırlı olacağını Reisülküttap ile konuştu.. Reisülküttap, eğer dâvetlerine gitmezse, ağaların düşmanlıklarını üzerine çekmiş olacağını söylediyse de, vezir gitmemeyi daha uygun buldu..

Ağalarla içli, dışlı olduğunu bildiği Samsuncu'yu çağırtarak, «Ağaların bizi istemelerine sebep nedir? Elbet söylemen gerek.. Yoksa gitmek ihtimâli yoktur!» deyince, aldığı cevap: «Size zarar ihtimali yoktur; nihayet bu dört Arabın başlarını isterler ve dâvâlarından vazgeçmezler» oldu.

rültü, bağrışlar, çağrışlar, vur, kır, yandım Allah âvâzeleri orta kapıya ulaşmıştı.. Sadrâzam ve Samsuncu telâşla dışarı fırladılar.. Samsuncu atına atladığı gibi Ağakapısının yolunu tuttu.

Ocak Ağalarına gelince, iftarlarını etmişler, sohbete koyulmuşlardı.. Bu sırada içeri giren Samsuncu Ömer, «İş işten geçti.. Allah bilir, Büyük Valide'nin işi bitti.. İçerde kılıçlar çekilmiş, tut, vur sâdası göklere çıkar.. Biz Bab-ı Hümâyun'dan dışarı canımız dar attık!» deyince, ağaların telâş ve şaşkınlıkları son haddini bulmuştu..

Sadrâzam Siyavüş Paşa da telhisine cevap beklemeyi bir yana koymuş, soluğu kendi sarayında almıştı.

Ne var ki, çok geçmeden saraydan gelen bir haberci, Hünkâr'ın kendisini istediğini bildirdi. Binbir ihtimali düşünerek, korku ve endişe içinde tekrar sarayın yolunu tuttu..

Veziri karşılayan, başı istenen Haremağalarının en başında gelen, Lâla Süleyman Ağa oldu.. Olup bitenleri, Büyük Valide'nin Padişah'a suikast hazırlıklarından, öldürülmesine kadar, bütün ayrıntılarıyla anlattı.

Hünkâr, huzurunda diz çöküp el öpen vezirine: «Lâla, ahvâl malûmun olmuştur. Sadakat üzere hizmetinde kal. Devletine hiyânet üzere olanların cezası verilsin!» dedi. Henüz on yaşını doldurmamış olan IV. Mehmed'e, «Ferman Padişahımın!» diyerek huzurdan çıkan Siyavüş Paşa'nın ilk işi sarayın dört bir etrafını teftiş etmek olmuştu.. Bâzı kapıların açık olduğunu görünce, bekçiyi sorguya çekmiş ve Büyük Valide tarafından Bostancıbaşı'ya tenbih edildiği için açık bırakıldığı cevabını almıştı. Açık kapıları sıkıca kapattıran Vezir, sorumlu birkaç kişiyi hemen idam ettirdi.. Bostancıları ve Baltacıları silâhlandırıp, bir Yeniçeri baskını ihtimaline karşı sıkı korunma tedbirleri aldı.. Bostancıbaşı ortalarda yoktu.. Ancak sabahleyin bulunarak katledildi.. Kireççibaşı ve diğer Büyük Valideliler aynı âkıbete uğramakta gecikmediler...

Buyrun, ağalar sizi ve Efendileri Ağakapısı'na isterler!...

Ocak ağaları saltanatı nasıl yıkıldı?..

Vezir, Samsuncu'nun uzattığı kâğıdı aldıysa da, acele etmemenin, ağaların yanına hemen gitmektense, beraberce saraya gidip bu işi başarmaya çalışmanın daha doğru olacağını söyleyip, Samsuncu'yu ardına taktı ve sarayın yolunu tuttu..

Orta kapıyı açtırıp, bir tahta sıraya oturdu. Beraberinde getirmiş olduğu Reisülküttaba bir telhis (Sadrâzamların Padişah'lara gönderdikleri tezkere) yazdırıp içeri gönderdi. Ocak ağalarının Yeniçerilerle anlaşmış olarak dört Haremağasının başlarını istediklerini Hünkâr'a bildirdi..

Bu sırada sarayda, Büyük Vâlide Kösem Sultan'ın katli ile son bulan olay patlak vermiş, müthiş bir gü-

Ortalık ağarmaya başlarken, ulemâ ve vüzerâya, bölük ağalarına ve İstanbul'da bulunan bütün devlet adamlarına haber salınmış, Padişah tarafından saraya dâvet edilmişlerdi.

Güneş doğarken, IV. Mehmet dışarı çıkarılıp, kurulmuş olan taht'a oturmuştu.. Sadrâzam yanıbaşında ayakta yerini almıştı.. Onun yanında Vâlide Turhan Sultan'ın Lâlabaşı Süleyman Ağa duruyordu.. Hasodalılar, Teberdarlar, Bostancılar ve bütün saray iç halkı, silâhlarını kuşanmış olarak yerlerini almışlar ve Hünkârı selâmlamışlardı.. Dâvet edilmiş olan devlet adamları da derecelerine göre sıralanmışlardı.. Böylece yüce bir divan kurulmuştu..

Hocazâde Hanefi Efendi, yavaş yavaş ilerledi, Hünkâr'ın önünde durdu... «Şevketli Padişahımın Allah-ü teâlâ vücudunu hatâdan saklasın. Sen Halife'sin. Sana muhalefet edenler asiler ve bâğîlerdir. Katilleri vacibdir!» diye konuşmaya başladı. Hanefi Efendi devam ederek, Sancak-ı Şerif'in çıkarılmasını, şehirde tellâllar gezdirerek bütün Müslümanların sancak altına çağırılmasını, gelmeyenlerin cezalandırılmasını, müftülüğe ve kazaskerliklere birer ehlinin getirilmesini, böylece, asilerin hakkından gelineceğini söyledi... Ve IV. Mehmed Sancak-ı Şerif'in çıkarılmasını emretti.

Öte yanda Ocak Ağaları bütün Yeniçerileri toplamışlardı.. Geceleyin Vezir'in iftar dâvetinden ayrılıp, Ağakapısına gelmiş olan Kazaskerleri salıvermemişlerdi.. Ağaların dâvâyı kaybetmelerine ihtimal vermeyen ve şerlerinden korkan pek çok ulemâ, ne Padişah'ın, ne de ağaların dâvetlerini kabul edip, ya saraya, ya da diğer Ağa Kapısı'na gitmektense, «yok!» dedirtmeyi ve evlerinden çıkmamayı tercih etmişlerdi.. Fakat bir çoğu gibi, İstanbul Kadısı ve bir hayli tereddütten sonra Müftü Abdülaziz Efendi dahi Ağakapısı'na gelmişlerdi.

Müftünün de kendilerine katılmasıyla yüreklenen Ocak Ağaları muazzam bir alay düzerek Ortacami yolunu tuttular..

Sancak-ı Şerif çıkarılmış, Hünkâr'ın yanı başında dikilmişti.. Şeyhülislâm, Kazaskerler ve İstanbul Kadısı, Ocak Ağaları yanında olup, gelmediklerinden bunların yerlerine başkaları tâyin edildi.. Herbirinin tâyini ibret dersi alınacak birer hikâye halinde ayrı ayrı yazılmaya değer.. Bu iş halledildikten sonra, İstanbul'un her yanına tellâllar çıkarıldı. Bütün Müslümanlar, Peygamberin sancağı altına çağırıldı. Ocak Ağalarının zulmünden kahrolmuş şehir halkı ve askerler, silâhlarını kuşanıp akın akın sarayın yolunu tuttular. Heyecanı dakikadan dakikaya artan halk, tekbirler getirerek, her an kabaran, köpüren seller gibi yolları dolduruyor, akıyor, akıyordu.. Bir - iki saat içinde saray avluları, bahçeler, meydanlar dolup taşmıştı.. Sipahiler, Cebeciler, hinayet eski odalı Yeniçeriler, sancak altında toplandılar.. Bu durum karşısında ne yapacaklarını bilmez hale düşen Ocak Ağaları, bir hattı hümayûn ile divân'ı hümayûna dâvet olundu.. Hünkâr, «Gerektir ki, huzuruma gelip ayak divânına hazır olasız. Muhalefet ederseniz hakkınızdan gelinir.» diyordu. Yeniçeri Ağası Kara Çavuş cevap olarak, «Bizden anda varır yoktur. Biz bunda dururuz ve Padişahımıza asi olmazız. Üzerimize gelirlerse müdafaa eder ve döğüşürüz» deyince, hem etrafında olanlar, hem de sarayda toplanmış olanlar ağaların aczini anladılar.. Yeniçerilerin takım takım dağılmaya başlamaları gecikmedi.. Cevap Padişah'a bildirilince, Sadrâzam üzerlerine yürünüp haklarından gelinmesi zamanıdır, dediyse de, Müftü, hele sabırlı olun, çok geçmez, ağalar yalnız kalırlar, kan dökülmeden iş biter, diye karşı çıktı.

Ağalar işin kötüye gittiğini görüyorlar, tedbir düşünüyorlardı.. Nihayet akçe kuvvetiyle halkı kandırmakta karar kıldılar.. Kethüda Bey, hamallarla altın ve kuruş taşıtıp, meydana yığmış, «altın, kuruş isteyen beri yana gelsin!» diye ilân ettiriyordu.. Ne var ki, yığılı altınlara el uzatan olmadı.. Bu hal karşısında, etraflarında toplanmış olan ulemâ da birer ikişer ayrılmaya, saray yolunu tutmaya koyuldular.. Nihayet İstanbul Kadısı, Kazaskerler, Müftü aynı yolun yolcusu oldular..

Sıra kendi başlarına ortada kalmış ağaların çözülmelerine, birbirlerine düşmesine, bâzılarının gizlice Sadrazam''dan, Lala Süleyman Ağadan af dilemelerine gelmişti..

Öte yandan, sarayda da bir karara varmanın vakti gelmişti. Müftü Ebu Sait Efendi ve Süleyman Ağa işin sulh yoluyla bitirilmesinde karar alınmasına ön-ayak oldular.. Ocaklıyı tedirgin etmemek için, Yeniçeri Ağalığına yine Ocak'tan bir münasip kimsenin getirilmesine karar verildi.. Bunca zaman devletin başına belâ olan ve sonunda, Kösem Sultan'la işbirliği yaparak, bu son olaylara sebep olan Ocak Ağalarına da İstanbul dışında birer görev verilerek, gaileyi defetmek, sonra da kolaylıkla haklarından gelinmek yolu tutuldu..

Kara Çavuş'a Tamşuvar eyâleti, Bektaş Ağa'ya Bursa Sancağı, Kul Kethüdası Mustafa Ağa'ya Bosna eyâleti verildi.. Emirleri yazılıp Boynu Yaralı Mehmet Paşa ile gönderildi.. Çâresizlik içinde kalmış olan sabık Ocak Ağaları: «Ferman Padişahımızındır!» deyip yol tedariki için evlerine dağıldılar.

Tâyin edildikleri yerlere ulaşmak hiçbirine kısmet olmadı. Herbirinin ölümü başlı başına bir hikâyedir..

Osmanlı tarihinin «Ocak Ağaları Saltanatı» diye adlandırılan bir bölümü böylece kapanmış oluyor ve «Harem Ağaları Saltanatı» devri açılıyordu...

Ne var ki, yığılı altınlara el uzatan olmadı...

GELECEK HAFTA:
Baş isteyenler, başlarından nasıl oldular?..

TARİHTEN YAPRAKLAR

Ratip Tahir BURAK

Yüzüne tüküren halkın hakareti, ardına düşen çoluk çocuğun alaya alması, sövüp sayması arasında...

OCAK ağalarının saltanatı son bulmuştu. Kösem Sultan'ın cenazesi eski saraya gönderilerek teçhiz ve tekfin edildikten sonra kocası Sultan Ahmet'in türbesinde toprağa verilmişti. Bütün cariyeleri de eski saraya gönderilmiş, vakit geçirilmeden hepsine birer koca bulunmuş, ikişer sandık çeyiz ve bir miktar para verilerek evlendirilmişler, sarayla ilişkileri kesilmişti...

Ağalara gelince, onlar da yeni memuriyetlerine gitmek üzere İstanbul surları dışına çıkmışlardı.

* * *

Bektaş ağa, tâyin olunduğu Bursa'ya gitmektense, Silivrikapısı dışındaki çiftliğinde gizlenmeyi daha uygun bulmuştu... Ancak, çok geçmeden aranıp orada bulunacağı düşüncesiyle, gizlice tekrar şehre girdi... Yeniçeri ocağına sığınmayı, samsuncular odasında gizlenmeyi denedi.. Ocaklıdan yüz bulamayınca birkaç kapının ipini daha çekti, nihayet Terlikçi Mehmet adında birinin evinde saklandı...

Bektaş Ağa'nın Bursa'ya gitmediği duyulmuş, çiftliğinde ve konağında da olmadığı anlaşılınca Kapıcıbaşılardan Boyacı Hasan Ağa kendisini arayıp bulmaya memur edilmişti. Bektaş Ağa'nın saklanabileceği her yeri arayıp tellâllar bağırtarak mükâfat vaad eden Hasan Ağa, nihayet Cerrahpaşa semtinde Altıparmak diye anılan bir müderrisin evini aramış, Bektaş Ağa'yı orada da bulamamıştı. Altıparmağın evi, Bektaş'ın bir evvelki uğrağı olup, saklandığı Terlikçi Mehmet Çelebi'nin evine de pek yakındı... Boyacı Hasan'ın tellâlı durmadan, «Bektaş Ağayı bulup haber verene dirlik ve ihsan verilir!» diye bağırıyordu. Bu sırada, Bektaş Ağa için çarşıdan et, ekmek, meyve alan hizmetkârını tanıyıp izlemiş olan biri Boyacı'ya sokulmuş, yol göstermişti. Böylece Terlikçi'nin evi basılmış, gizlendiği bir dolap aralığında Bektaş Ağa bulunmuştu.. Bir hayli direndikten sonra, yüzü, gözü, ak sakalı kan içinde ele geçirilen Bektaş Ağa bir ata bindirilip, eli, ayağı sıkıca bağlanmıştı.. Yüzüne tüküren halkın hakareti, ardına düşen çoluk çocuğun alaya alması, sövüp sayması arasında saraya götürülürken durmadan kelime-i şahâdet getiriyordu...

IV. Mehmet'in huzuruna çıkarılınca katline işaret olunur olunmaz boğuldu... Bir kilime sarılan cesedi hamal sırtında evine bırakıldı.

* * *

Boyacı Hasan'ın görevi sona ermemişti... Sıra Tamşuvar'a vali olan Yeniçeri Ağası Kara Çavuş'ta idi.. Onu da Silivri yakınındaki Burgaz'da, çiftliğinde buldu.. Padişah fermanını gösterip yakasına el atınca Kara Çavuş'un adamları karşı koymaya yeltendiler. Boyacı Hasan Ağa'nın bir nâra savurup, «Çekin elinizi, cümleniz kılıçtan geçersiniz!» demesi hepsinin geri çekilmesine yetti...

Baş isteyenler başlarından nasıl oldular?

Silivri iskelesinden bir kayığa bindirilip saraya götürülen Kara Çavuş Hünkârın huzuruna alınmıştı...

IV. Mehmed'in sorularına karşı kendisinin suçsuz olduğunu ileri sürmesi, suçu Bektaş Ağa ile Kul Kethüdası'na yüklemesi fayda vermedi; Bostancıbaşı'ya teslim edildi.. Yeniçeri Ağası zangır zangır titriyor, durmadan ağlıyordu. Bostancıbaşı, «Ağlamak evvel gerekti. Son pişmanlık fayda vermez!.. Devleti istilâ edip bi pervâ muhataraya cür'et edenler can pazarında dahi merdânelik göstermek gerektir!..» diyerek cellâtlara işaret etti...

* * *

Kethüda Bey diye anılan Kul Kethüdası Mustafa Ağa'ya Bosna eyaleti verilmişti.. O da yanına bir hayli altın alarak İstanbuldan çıkmıştı. Yol boyunca adamlarına avuç avuç altın dağıtarak sadakatlarını temine çalışıyordu... Bektaş Ağa'nın katledildiğini duymuş ancak, tâyin edilmiş olduğu Bursa'ya gitmeyip saklanmasının ölümüne sebep olduğunu düşünmüştü... Fakat, Kara Çavuş'un da katledildiğini haber alınca kendisi de can kaygusuna düştü... Yanına güvendiği iki adamı ile bir heybe altın, bir miktar mücevher alarak geri kalan bütün servetini ve ağırlıklarını bırakıp kaçmaya koyuldu... Adamları Kethüda Bey'in bıraktığı muazzam serveti yağma edip, her biri bir yana savuştular, izlerini kaybettirdiler. Kethüdanın kaçışı İstanbul'da duyulunca yakalanması için her yana emirler yazıldı.. Firecik yakınlarında etrafı sarılan Kul Kethüdası Mustafa Ağa (Kethuda Bey) belinde asılı tirkeşindeki oklar tükeninceye kadar savaştı... Sonunda yaralı olarak ele geçti.. Kendisini yakalamaya memur olan Defterdarzade Mehmet Paşa biraz ilerde, Karasu Yenicesinde haberi alınca atına atladığı gibi olay yerine yetişmişti.. Elleri bağlı olarak Paşa'ya teslim edilen Kethüda Bey, «Paşa hazretleri, lûtfeyle, bizi sağ gönderme!» deyince Paşa'nın cevabı, «Biz de ol maslahata memuruz!» demek oldu.. Mehmet Paşa'nın izniyle aptest aldı, namaz kıldı, tövbe-i istiğfâr etti... Kemendi kendi eliyle boynuna geçirdi ve teslim oldu.. Boğulduktan sonra kesilen başı İstanbul'a gönderildi...

* * *

Devlet'e el koymuş olan bu ağalar, bir iki yıl içinde çok büyük servetler toplamışlardı.. Bunlardan Bektaş Ağa gayet hasis olup masraf etmez, ancak kazanmaya, servet toplamaya gayret ederdi.. Tüccarlar, fırıncılar, bakkallar, kasaplar daha nice esnaf onun sermayesini kullanırlar, her çeşit yolsuzlukları yaparlar, ihtisap nâipleri, kadılar, kol gezip bir düzensizlik görseler bu gibi esnafı cezalandıramazlardı... Alacakları cevap «Sermaye Bektaş Ağanındır!» olur ve akan sular dururdu... Bektaş Ağa'nın bütün serveti zapt olunduktan sonra, oğlunun açıklaması sonunda konağının bahçesindeki havuzun altında meydana çıkarılan bir mahzenin yığın yığın altın, gümüş paralar ve çeşit çeşit mücevherlerle dolu olduğu görülmüş ve hepsi zapt edilmişti...

Kara Çavuş'dan kalan servete gelince, ortaya çıkmayanlar dışında 1500 kese nakit ve ona göre de kıymetli eşyasına el konmuştu..

Kethüda Bey'in iki yıl süren iktidarında el koyduğu devlet parasının 15.000 kese olduğu hesap edilmiştir.. Katlinden sonra ele geçirilen 2000 kese nakit ve bir hayli kıymetli eşyanın tamamı saray hazinesine alınmıştır.

* * *

Naima, tarihinde bu bahse şöyle son vermektedir: «Hasılı kelâm bir iki sene âleme velvele verip Devlet-i aliyye'yi kabza-i tasarruflarına alan ağaların akıbet-i hâli bu vechle hitam bulup keenlemyekûn oldular ve sair itba' ve levahıkları dahi muzmahil olup bunların kuvvetiyle haddin tecavüz edenler cezaların buldular...»

Gerçi, Naima'nın yazdığı gibi, devlete el koyan ağalar yok edilmişler, onlara kul köle olanlar da cezalarını bulmuşlardı; ne var ki, bunların akıbetinden ibret alamayanlar çalıp çırpmaktan, devletin malını talan etmekten, millete zulmetmekten geri kalmayacaklar ve sonunda onlar da başlarını cellâda teslim edeceklerdir..

Gelecek hafta:

ŞEKERPÂRE

— Çekin elinizi, cümleniz kılıçtan geçersiniz!

— Paşa hazretleri, lûtfeyle, bizi sağ gönderme!...

TARİHTEN YAPRAKLAR

Hazırlayan ve çizen: Ratip Tahir BURAK

HÂFIZ AHMET PAŞA'NIN PARÇALANMASI...

SADRÂZAM Hüsrev Paşa, iki buçuk yıl boyunca, ordunun başında Bağdat dolaylarında kalmıştı. Pek çok kan dökülmesine karşılık Bağdat kurtarılamamış, ordu gücünü yitirmişti. Bu durum karsısında Hüsrev Paşa azledilmiş ve Kapıkulu askerinin İstanbul'a dönmesi için emir verilmişti.

Hüsrev Paşanın yerine üçüncü vezir Hafız Ahmet Paşa sadrâzam olmuştu. İkinci vezir Recep Paşa, sırada kendinden sonra gelen birinin sadaret makamına geçmesinden havâl kırıklığına uğramış, vakit geçirmeden yeni sadrâzam aleyhine tertiplere girişmişti. Ordu, Hüsrev Paşanın azledilmesini iyi karşılamamıştı. Sebep olanlardan hesap sormak istiyordu. Çok geçmeden Kapıkulu yayaları ve atlıları, yâni, yeniçeriler ve sipahiler İstanbul'u doldurmuştu. Bunlara katılıp İstanbul'a gelmiş olan bir sürü zorba, peşlerine taktıkları ipten, kazıktan kurtulmuş, zindan artığı, eşkiya makûlesi binlerce ve binlerce asker bozuntusu ile payitahtı istilâ etmişti.

Bir sipahinin ileri atılıp, «Bre vurun!..» diye bağırmasıyla...

Recep Paşanın adamları için bu gürûhun arasına fitne salmak güç olmadı..

* * *

1632 yılı ocak ayının 23 ünde Kapıkulu Sipahileri Atmeydanında toplanmışlardı. «Hüsrev Paşa gibi şöhreti Acem'e velvele salmış bir vezirin azline sebep olanlar Padişaha ve devlete dost değildirler!» gibi sözler çok geçmeden tehdit dolu nârâlar halinde yükselmeye başlamıştı. Yeniçerilerin de katılmasıyla Atmeydanı hınçahınç dolmuştu. Başbaşa veren zorbalar, başta Sadrâzam Hafız Ahmet Paşa olmak üzere 17 isim sıraladılar ve Padişah IV. Murad'a gönderdiler. Hüsrev Paşa'nın azline sebep olanlar bunlardır, elbet bize teslim edersin ki bu hainleri parçalarız, diye ilâve etmeyi de ihmal etmediler.

Atmeydanından yürüyüşe geçen bu kalabalık sarayın dışkapısına (Bâb-ı Hümayun) dayandı. Âdeta bir saldırı şeklinde olan bu davranış, ardı ardına üç gün devam etti. Her seferinde, hele bugün dağılın yarın cevap çıkar, gibi sözlerle oyalandılar...

Âsiler dağılmıyorlar, geceyi Atmeydanında geçiriyorlardı... Üçüncü gün Bâb-ı Hümayun'dan içeri dalan isyancılar Ortakapıya kadar ilerlemişler ve ulemayı dâvet etmişlerdi.

* * *

O gün divan günüydü. Vezirlerden Bayram Paşa, Sadrâzam Hafız Ahmet Paşaya haberci salmış, divana gelmemesini, ortalık yatışıncaya kadar bir yerde saklanmasını sağlık vermişti. Haberci, Arslanhane önünde Sadrâzamla karşılaşınca Bayram Paşanın söylediklerini nakletti. Hafız Ahmet Paşa: «Var, bizden selâm söyle, zuhur edecek kazâyı rüyamızda gördük, ölümden gam çekmeyiz!» diye karşılık vererek atını sürdü

Paşa, Bâb-ı Hümayûndan içeri girince iki yana ayrılan asker kalabalığının kendisini selâmlamak için böyle davrandığını sandı ve sağa sola selâm vererek ilerledi. Bir sipahinin ileri atılıp, «Bre vurun!» diye bağırmasiyle, koyunlarını, koltuklarını taşla doldurmuş olan âsiler Vezir-i Âzam'ı müthiş bir taş yağmuruna tuttular. Atından yuvarlanan Hafız Ahmet Paşa, atik davranan maiyeti tarafından koltuklanarak hastalar koğuşuna sokulabildi. Bu karışıklıkta Paşanın adamlarından biri hançerlenerek öldürülmüş, biri de taş isabetiyle yaralanmıştı. Geri kalanlar da diğer paşalarla birlikte saraya girebildiler. Kaftanı yırtılmış, başındaki mücevveze düşmüş olarak ancak canını kurtaran Hafız Ahmet Paşa. Bostancıbaşının temin ettiği bir kaftanla mücevvezeyi giyerek IV Murad'ın huzuruna çıktı. Yer öpüp başından geçenleri anlattı. Hünkâr duyduklarından çok üzülmüştü. Sadrâzamın koynundan çıkarıp öptükten sonra uzattığı mühr-ü Hümayûnu alan Sultan Murat, bir yere saklanmasını tenbih ederek, huzurdan çıkmasına izin verdi...

Doğruca Yalıköşküne inen Hafız Paşa, kıyafet değiştirip bir kayığa atladı ve Üsküdar yolunu tuttu...

* * *

Ortakapıyı da geçerek Divan-ı Hümayûn önüne dayanan âsiler yeri göğü inletiyorlardı: «Padişaha sözümüz vardır. Divana çıksın!»

Sultan II. Osman (Genç Osman) olayı akıllarda yer etmişti. Saray tedbirli davranıyordu. Bir yandan saraydaki içoğlanları silâhlandırılmış, öte yandan âsilere karşı sert bir tavır takınılmamıştı. İstekleri kabul edilmiş, Babüssaade (Akağalar Kapısı) önüne taht çıkarılmış ve biraz sonra da Hünkâr gelmiş, tahtına oturmuştu.

11 yaşında Padişah olan IV. Murat bu sırada 20 yaşında bulunuyordu. Devlet idaresini keşmekeşten kurtarmak için tedbir düşünecek, karar alacak kadar tecrübe sahibi olmuştu.. Ne var ki, günün şartları içinde harekete geçmesi imkânsızdı. Şimdilik. serinkanlı olmak, sarayının avlusunu dolduran azgın sürüyü yatıştırmaktan başka yapabileceği bir iş yoktu. Sahtelikle ilgisi olmayan vekarlı, sâkin, telâşsız görünüşü âsi gürûhunun homurdanmasını kesmeye yetmişti. Hecelerin üstüne basa basa, hükmeden bir sesle sordu: «Kullarım, muradınız nedir?!...» Âsiler, başta Sadrâzam Hafız Ahmet Paşa olmak üzere 17 kişinin kendilerine teslim edilmesini istediler. Bunların Devlete ve Padişaha dost olmadıklarını dile getirdiler. Hünkârın mâkul cevapları, nasihatları kâr etmedi... Sonunda, «İsteklerimizi elbet verirsiniz, yoksa iş başka türlü olur!» diyerek açıktan Hünkârı tehdit ettiler.

«Madem ki sözüme kulak vermezsiniz, beni neden Divana çağırdınız? Sizler kaabili hitap değilsiniz!» diyerek ayağa kalkan Hünkâr, etrafını alan Enderun ağalarının arasında hareme girdi.

Âsi gürûhu, Sultan Murad'ın ardından hareme dalmak istedilerse de haremağaları atik davranıp kapıyı yüzlerine kapadılar. Bir anda kuduran âsi gürûhu, «Değil mi ki istediğimizi vermezsin, biz işimizi biliriz!» âvâzeleriyle tehditlerini son haddine vardırdılar.

* * *

Sultan Murat içeri girince karşısına çıkan Recep Paşa sahte gözyaşları dökerek ayaklarına kapanmış ve «Şevketlim, ben kulunu dahi isteseler vermelisin. Kul, efendisi yolunda kurban olagelmiştir. Birkaç kulunuz gitmekle bir şey lâzım gelmez!... Allah korusun, bunlar teskin edilmezse hal müşkül olur. Kul taifesi oldum olası istediğini alagelmiştir!» gibi sözlerle, ya istediklerini verirsin, ya da bunlar seni tahtından ederler, demeye getirmişti.

IV. Murat çıkar yol kalmadığını anlayınca Bostancıbasıya, Hafız Ahmet Paşayı getirmesini emretti.

* * *

Bostancıbaşı Cafer Ağa hemen bir kayığa atlamış, Üsküdar'da karaya çıkmak üzere iken Hafız Ahmet Paşaya yetişmiş, beraberce saraya dönmüştü.

Bâbüssaadeyi tekrar açtıran Hünkâr, avluya girmiş ve tahtına oturmuştu. Görüşmek üzere âsiler arasından dört kişinin yaklaşmasını işaret edince iki sipahi, iki de yeniçeri subayı ilerlediler ve askerin istediklerini vermekten gayri çare olmadığını tekrar ettiler.

Bu sırada Hafız Ahmet Paşa abdest almış, âkıbetine hazırlanmıştı. Hünkârın müşkül durumda kaldığını görünce, Babüssaade'den cıkarak taht önüne geldi, «Padişahım, Hafız gibi bin kulun yoluna feda olsun. Ancak, beni sen katletme, bırak bu zalimler şehid etsinler... Lûtfedip meytimi Üsküdar'a defnettir. Yetimlerime de lütûf ve inâyetini esirgeme!» diyerek yer öptü. Besmele çekip bir Âyet-i-Kerîme okuyarak âsi gürûhunun arasına yürüdü. Üzerine gelen bir sipahinin ağzına zorlu bir yumruk indirip yere yıktı. İkinci bir sipahi elindeki hançerle Paşanın başını kulağına kadar ikiye ayırdı. Bir üçüncüsü, yere yıkılan Ahmet Paşanın göğsüne kılıcını daldırdı. Nihayet bir yeniçeri üzerine çullanıp bıçağıyla boğazını kesti...

* * *

Bu feci olay gözleri önünde cereyan ederken IV. Murat mendiliyle yüzünü kapatmış, ağlıyordu. Saray hademeleri şehit Sadrâzamın üzerine yeşil bir örtü sererken Hünkâr ayağa kalkmış, âsilerin yüzlerine tükürür gibi söylenerek olay yerinden uzaklaşıyordu:

«Bre Allahtan korkmaz, Peygamberden utanmaz, şer'e ve Padişaha itaat etmez zalimler!»

... Üzerine gelen bir Sipahinin ağzına zorlu bir yumruk indirip yere yıktı.

GELECEK HAFTA
CEZAYİRLİ HASAN PAŞA...

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen: Ratip Tahir BURAK

YAHUDİ KARISI KÎRA

Hemen hergün Safiye Sultan'la başbaşa verip yeni yeni kazanç yolları arayan Kira Kadın...

III. Murad'ın sevgili Hasekisi olan Safiye Sultan (Venedikli Bafo), III. Mehmed'in saltanatında, Vâlide Sultan olarak Osmanlı İmparatorluğunun iç ve dış meselelerinde birinci derecede söz sahibi idi. Oğlu üzerindeki nüfuzu sonsuzdu. III. Mehmed taht'a çıkınca anasına günde 3000 akçe gelir sağlamıştı. Her yıl yaz ve kış başlarında hediye olarak verdiği 360 bin duka altını da bu hesabın dışında idi. Bir süre sonra da paşmaklık olarak kendisine bir milyon akçe yıllık gelir tahsis edilmiş olan bu kadının paraya karşı duyduğu hırsı yine de tatmin olunamamıştı. Bundan öteye rüşvet kalıyordu. Rüşvet için de teşkilât kurmak, sağdan soldan rüşvet toplayacak adamlar edinmek gerekti. Tarih sayfalarında «Mürteşî Hasan Paşa» diye anılan Sadrâzam Hadım Hasan Paşa rüşvet olarak topladığı paraları Valide Sultana vereceğini açıkça söylemekten çekinmezdi. Yine o devrin Sadrâzamlarından olup idam edilmesi için ferman çıkan Ferhat Paşa, bütün mücevherlerini Valide Sultana göndererek Hünkâr nezdinde şefaatini sağlamıştı. Safiye Sultanın rüşvet işlerinde devamlı olarak kullandığı kişilerin başında Harem Kilercisi Yahudi karısı Kira, Kapıağası Gazanfer ve Kızlarağası Osman Ağa vardı.

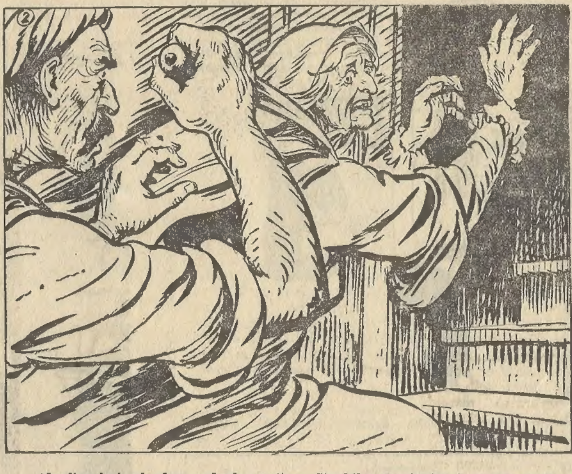

Merdivenleri çıkarken ardından yetişen Sipahiler tarafından hançerlenerek öldürülmüştü...

★ ★ ★

Yahudilerin Osmanlı sarayına el atması II. Selim devrinde başlar. II Selim'in zevcesi Nûrbanû Sultan Yahudi asıllı idi. Portekizli bir Yahudi olan Yasef Nassi, Şehzadeliği zamanındanberi II. Selim'in tuttuğu, Padişah olunca Naksos Adası Dükalığını verdiği, hattâ bir rivayete göre Kıbrıs fethinden sonra Kıbrıs Kralı yapmayı düşündüğü, dış ticarette imtiyazlar elde etmiş, müthiş servet toplamış bir Yahudidir... II. Selim'den sonra, Valide Sultan olarak hükmünü, nüfuzunu arttıran Yahudi asıllı Nurbanû Sultan'ın III. Murad zamanında Harem Kilercisi yaptığı Kîra Kadın da Yasef Nassi kadar şöhret sahibi olmuş, devletin her işine burnunu sokmuştur.

III. Mehmet devrinde, hemen her gün Safiye Sultan'la başbaşa verip yeni yeni kazanç yolları arayan Kîra Kadın, nüfuzunu arttırdıkça arttırmış, kanun gereğince ancak büyük hizmetler gören Sipahilere tahsis edilmesi gereken ve bir bölgenin vergisini toplamaya yarayan «Haraç Defteri» bile elde etmişti. Az zamanda İstanbul gümrüğünün gelirine elkoyacak (iltizama alacak) kadar büyük servet yapmıştı... Nihayet, ayarı bozuk, kalp akçe sürmeye de kalkışmış, bu iş de hayatına malolmuştur...

Dağıtılan ulûfe arasında bol miktarda kalp akçeye tesadüf edilince, Sipahiler ayaklanmışlar, önce Sadâret, ardından Şeyhülislâm Kapısına dayanmışlardı. Şeyhülislâm Sunullah Efendiye, «Bize verilen kalp akçe ile alacağımız yiyecek helâl olur mu?... Yahudi karısı Kîra gümrükleri iltizam etmiştir. Ve bu kalp akçelerin hepsi onundur. Katletmek için fetva isteriz!» diye direnmişlerdi. Müftü, «Zimmiyenin katli caiz değildir. Amma taşraya sürülsün!» diye cevap verince, bağırıp çağırmaya başlamışlar, elbette katlederiz, diyerek bu sefer saray kapısına dayanmışlardı. Burada, Kîra Kadının başını istemekle yetinmeyen Sipahiler, «Bundan böyle Valide Sultan devlet işlerinden elini çeksin!» diye içeri haber salmışlardı.

III. Mehmet ve validesi Safiye Sultan, Kîra Kadını feda ederek bir an evvel Sipahileri yatıştırmayı uygun bulmuşlar ve Sadaret Kaymakamı Halil Paşa'ya hemen Kîra'yı buldurması için haber göndermişlerdi.

Kîra bulunmuş, bir yük beygirine bindirilerek Sadaret Kaymakamına getirilmişti. Yahudi karısı, Halil Paşa'nın yanına girmek üzere merdivenleri çıkarken ardından yetişen Sipahiler tarafından hançerlenerek öldürülmüştü. Bacağına ip bağlanarak Atmeydanı'na kadar sürüklenen Kîra'nın cesedi orada bırakılmıştı. Sipahiler ertesi gün Kîra'nın oğullarını da bulmuşlar; küçük oğlu İslâm dinini kabul ederek hayatını kurtarabilmiş ise de büyüğü öldürülmüş, cesedi anasının yanına bırakılmıştı...

Kîra Kadının bir elini kesip Anadolu Kazaskeri Mevlânâ Ahizâde Abdülhalim Efendinin kapısına çivileyen Sipahiler bir de kâğıt yapıştırmayı ihmal etmemişlerdi. Bu kâğıdın üzerine, «Her zaman öpmeye alışık olduğun bu eli bir kere daha öp!» diye yazılmıştı.

Sipahiler, Kazaskerin, birkaç gün önce Yahudi karısı Kîra'nın aracılığı ve Valide Sultanın emriyle bu rütbeye nail olduğunu biliyorlardı.

Yahudi karısı Kîra'nın cesedi, köpekler yiyip bitirinceye kadar Atmeydanı'nda kaldı. İşin garip yanı, köpekler Kîra'nın büyük oğlunun cesedine hiç dokunmamışlardı.

Kira'nın âkıbeti kimseyi üzmemişti. Valide Sultana dayanarak büyük bir servet yapan bu kadın, günden güne artan kibir ve gururu ile, başta kendi ırkdaşları olan Yahudiler olmak üzere herkesin nefret ettiği biri olmuştu...

GELECEK HAFTA:
HAFIZ AHMET PAŞA'NIN PARÇALANMASI

Kira Kadının bir elini kesip, Anadolu Kazaskerinin kapısına çiviliyen Sipahiler...

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen:
Ratip Tahir BURAK

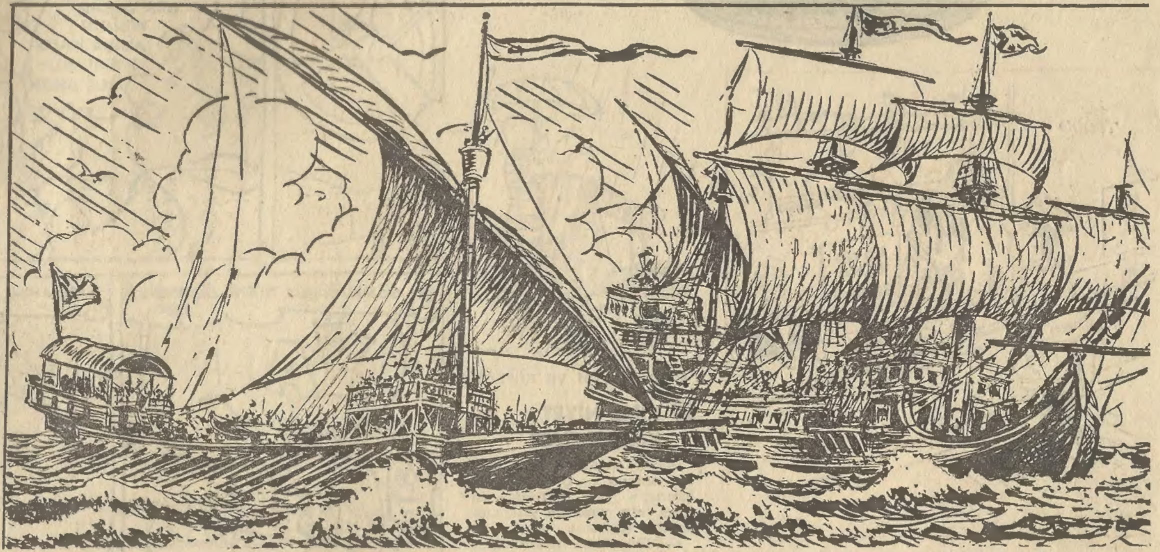

Son bir gayretle hızına hız katan kalita avının üstüne atıldı...

CEZAYİRLİ GAZİ HASAN PAŞA

VENEDİK ticaret gemilerinin yolu üstünde, Adriyatik'le Yunan denizinin kavuştuğu sularda üç gündür volta vuran bir korsan kalitası kısmetini bekliyordu... Günün ağarmasiyle beraber dört beş mil açıkta koca bir kalyon görünmüştü.

Reisin komutaları birbirini kovaladı. Kalita, forsaların denize saldığı küreklerin de yardımıyla, yayından fırlayan bir ok gibi ileri atıldı...

Bütün yelkenlerini açmış olmasına rağmen çok hafif esen rüzgâr Venedik ticaret kalyonunun arayı açmasına imkân vermedi... İki saate yakın bir kovalayıştan sonra, son bir manevra ile avın üzerine atılmak, rampa etmek, Venedik gemisini zaptetmek için leventler hazırdılar ...Ne var ki rüzgâr üste koymaya başlamış, kalyonun sürati artmış, kalitadaki kürekçilerin de güçleri tükenmeye yüz tutmuştu... Son bir gayretle hızına hız katan kalita avının üstüne atıldı... Uçları çengelli savlolar fırlatıldı... Kancalar uzatıldı... Kalitanın baş omuzluğu kalyonun bordasını sıyırırken, Venedikli kaptanın ustaca ve başarılı bir manevrasıyla tekneler birbirinden ayrıldı... Rampa ederken içeri alınmış olan kürekleri, ıstinga edilen yelkeni yeniden işler hâle getirmek için geçen zaman içinde Venedik kalyonu bir hayli uzaklaşmıştı. Av elden kaçmış , kurtulmuştu...

Kalitada, kimse ağzını açıp söz etmiyordu... Sessiz bir öfke ile kısılmış gözler uzaklaşan kalyonu izliyordu...

O da ne?!... Venedik kalyonunun prova direğindeki serenler birbiri ardına yıkılıyor, orsalayan teknenin grandi ve mizana direklerindeki bütün yelkenleri yapraklıyordu. Ne olmuştu?... Yoksa bu bir tuzak mı idi?... Korsan kalitasından kaçmayı onurlarına yedirememişler, tekrar üzerlerine gelmesini mi bekliyorlardı?... Döğüşmek mi istiyorlardı?!...

Kısa bir tereddütten sonra kararını veren koca reis komutayı verdi... Narin yapılı kalita hırsla ileri atıldı...

Venedik kalyonuna rampa edilip kancalar atıldı... Palaların sıyırmış, savaşa susamış leventler bir anda kalyonun güvertesini doldurdular... Ne var ki, kendilerini karşılayan kimse yoktu ortada... Yalnız bir kişi, tek bir kişi sesleniyordu onlara, prova direğinin tepesinden... Hiç de yabancı olmayan bu ses, «Durun hele yoldaşlar, varıyom yanınıza diyordu... Direkten aşağı sarkan inceli, kalınlı bir sürü halattan birini avuçlarıyla kavrayıp, ayakları arasında dolamasıyla kendini kapıp koyuvermesi bir oldu aşağıya...

Bu yiğit delikanlı, bıyıkları anca terlemeye başlamış olan Küçük Hasan'dan başkası değildi.

İlk rampada, herkesten önce kalyona atlamayı başarmıştı... Venedikli kaptan gemisini rampadan kurtarınca düşman arasında tek başına kalmıştı... Bir an duraklamasının sonucu ya tutsaklık, ya da ölüm olurdu... Yanıbaşındaki çarmıha el atmasıyla kalyonun prova direğine tırmanması bir olmuştu... Ana seren hizasına gelince dişleri arasında tuttuğu palasına el atmış, sereni taşıyan halatı bir vuruşta kesmişti... Koskoca dört köşe yelkeniyle beraber ana seren güverteye düşerken Hasan tırmanmaya devam etmiş, ikinci sereni de devirivermişti. Üzerinde durduğu çanaklık, Venediklilerin savurduğu oklardan korumuştu Hasan'ı ...

Canınızı kurtarmak istiyorsanız hepiniz ambara inin!...

Çarmıhlara tırmananların âkıbetleri fecî olmuştu ...Hasan'ın palası çarmıhları budamış, tırmanmakta olanlarla beraber kalyonun güvertesine yuvarlamıştı.

Çanaklığı kendine siper eden Hasan rahatlamıştı... Etrafına bir göz atınca kalitasının yelken kürek yaklaşmakta olduğunu da görünce, kalyonun güvertesindeki şaşkın Venediklilere seslenmişti:

«Beni dinleyin!.. kalita handiyse rampa edecek... Canınızı kurtarmak istiyorsanız hepiniz ambara inin... Güvertede kimse kalmasın!.. Bir süre misafirimiz olursunuz, fidyeleriniz verilince de kurtulursunuz!..

Başka bir kurtuluş yolu bulamayan Venedikliler bu yaman delikanlının sözünü dinlediler ve birbirlerini ite kaka ambara doluşmuşlardı..

Küçük Hasan'ın tek başına koskoca bir kalyonu zaptetmesi böyle olmuştu...

***

Aradan yıllar geçmiş... Küçük Hasan, Cezayirli Hasan Reis adını Akdeniz'in dört bucağına yaymış, İspanyollara, İtalyanlara, Maltalılara göz açtırmaz olmuştu... III. Mustafa saltanatında, perişan bir halde olan Osmanlı donanması, Cezayirli Hasan Reis'in İstanbul'a gelişiyle derlenip toplanma yoluna girmiş gibiydi. Hasan Reis Kaputâne pâyesiyle Kalyonlar Kaptanlığına tâyin edilmişti... Çeşme savaşında, Midilli'nin kurtarılmasında gösterdiği yararlıklar sonucu Derya Kaptanlığına yükselen Cezayirli Hasan Paşa, uzun yıllar Sadaret Kaymakamı ve sonunda Vezir-i Â'zam olarak pek çok hizmetlerde bulunmuştur. Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın bu devrini ayrı bir yazı ile kısaca anlatmak daha uygun olacaktır..

GELECEK HAFTA:

ÇEŞME FACIASI

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen:
Ratip Tahir BURAK

OTUZ yıldanberi uzun bir sulh devri yaşanmıştı... İşbaşında savaş tecrübesi olan kimse kalmamıştı.. Rusların Polonya işlerine karışması, Kırım'a tecavüz etmeleri gibi olaylar bahane edilerek savaş açılmış, iaşesi düşünülmeden, hiçbir hazırlık yapılmadan 100 bin kişilik bir ordu yola çıkarılmıştı...

Tuna boyuna varıldığında orduda disiplinden eser kalmamıştı. Birbiri ardına değiştirilen serdarlar bozgun üstüne bozguna uğramışlardı... Bender, İsmail, Kili, İbrail, Akkerman kaleleri düşmüş, Ruslar Tuna'nın ötesini tamamen ele geçirmişler, beri yana atlamışlardı...

* * *

Bu felâketler yetmiyormuş gibi, birbiri ardına iki Rus filosunun Baltık Denizinden hareket ederek Akdeniz'e girdiği haber alındı... Haberi veren Fransızlardı... Rus filoları İngiliz Amiralleri ve denizcileriyle takviye edilmiş, yol boyunca uğradıkları İngiltere'de bütün noksanları tamamlanmıştı.

Ne var ki Osmanlı İmparatorluğunu idare edenler bu habere inanmadılar. Onlara göre Baltık Denizinden Akdeniz'e çıkar bir deniz yolu yoktu... Neden sonra Cezayir Beylerbeyinden, Cezayirli Hasan Beye gelen bir haber, 27 parça bir Rus donanmasının Akdeniz'e girmiş olduğunu teyid ediyordu. Hasan Bey bu haberi Sadaret Kaymakamına ulaştırdı. Ancak bundan sonradır ki, devletliler Baltık'tan Akdeniz'e yol olduğuna inandılar...

* * *

Ruslar dört - beş yıldanberi Moro'da Ortodoks Rum pazarlarını elde etmişler, bunlar vasıtasiyle Rum halkı Osmanlı idaresine karşı isyana hazırlanmışlardı. İmparatorluğu idare edenlerin bu işlerden de haberi yoktu.

Rus donanmasının görünmesi üzerine Mora'da isyan patlak verdi... Onbinlerce âsi, Rusların kumandası altında binlerce Türk ve Müslümanı boğazladı, camilere doldurup yaktı... Âsiler Koron'u muhasara etti, Navarin'i zaptetti... Nihayet 800 Türkün savunduğu Modon kalesi 30.000 Rum ve Rusa karşı dayandı... Mora Seraskerinin gönderdiği 7 bin kişilik imdat kuvveti de yetişince Ruslar ve âsiler perişan oldular...

* * *

Ancak bu olaylardan sonra hazırlanan Osmanlı Donanması Adalar Denizine çıkarılabildi... Derya Kaptanı Hüsameddin Paşanın kumandasındaki Osmanlı Donanması Mora sularında karşılaştığı İngiliz Amirali Elfinston komutasındaki Rus İkinci Baltık Filosu önünde Anapoli'ye kadar çekilerek orada savaşı kabul etti... Savaşı kaybeden Rus filosu olduysa da Hüsameddin Paşa düşmanı takip etmediğinden bir sonuç alamadı...

Bu arada Mora Seraskeri Mehmed Paşa duruma hâkim olmuş, âsileri tam anlamıyla yoketmiş, Rusların kılıç artıkları da gemilere sığınmışlardı...

* * *

Mora sularından ayrılan Rus donanmasıyla Osmanlı donanması Sakız Adası Kuzey Doğusundaki koyun adaları önünde karşılaştılar.

(6. Temmuz 1770) Rus Amirali Spiridof'un bulunduğu kalyon, Osmanlı donanmasına yaklaşınca Cezayirli Hasan Bey, kumanda ettiği kalyonla üzerine atıldı... İsabetli top ateşiyle arması dağılan, dümeni parçalanan Rus kalyonu manevra kabiliyetini kaybetti... Düşman teknesine rampa eden Cezayirli Hasan Bey 30 kadar levendinin başında düşmanın içine atıldı... Yüzlerce Rus sinmiş, fakat Hasan Bey de yaralanmıştı... Rus kalyonu tutuşmuştu... Ateş çok geçmeden Osmanlı gemisine de atlamıştı... Nerdeyse cephanelik ateş alacak, tekneler, üzerlerindekilerle birlikte havaya uçacaktı...

Düşman teknesine rampa eden Cezayirli Hasan Bey, otuz kadar levendinin başında, düşmanın içine atıldı...

ÇEŞME FACİASI

Cezayirli Gazi Hasan Paşa

Denize atlayan Cezayirli Hasan Bey, bir tahta parçasına tutunarak karaya çıkmayı başardı...

Savaşa yalnız bu iki gemi katılmış, her iki filo, ateşin kendilerine de sirayet etmemesi için uzaktan seyirci kalmışlardı...

* * *

Akşam, hava kararırken Osmanlı Donanması Çeşme limanına girmiş ve demirlemişti...

Adeta birbiri üzerine yığılmış durumda olan gemilerin büyük bir tehlikeye mâruz olduğunu gören Cezayirli Hasan Bey, Derya Kaptanı Hüsameddin Paşa'ya başvurduysa da sözünü dinletemedi... Paşa, sahile, liman ağzına toplar yerleştirdiğini, düşmanın limana girmesine imkân olmadığını söylüyordu... Aslında, şuradan buradan toplanmış, bilgisiz ve tecrübesiz mürettebatla açık denizde düşman karşısına çıkmaktan korkuyordu...

Rus donanmasını idare eden İngiliz Amirali bu durumdan faydalanmak için gereken plânı hazırlamakta gecikmedi... Ertesi akşam hava kararınca iki kalyonu liman ağzına sürdü... Bu iki Rus kalyonunun açtığı top ateşi ve liman ağzına yerleştirilmiş olan Osmanlı bataryalarının ateşi ile ortalık barut dumanlarıyla kaplandı... Göz gözü görmez hale geldi... İngiliz Amiralinin beklediği de bu idi... Hazırlamış olduğu ateş kayıklarını ileri sürdü... Bunlardan, bir İngiliz subayının idare ettiği bir tanesi hedefine ulaşmayı başardı.

İngiliz subayının elleri, ayakları, yüzü yanmış, fakat alevler saçan teknesini bir Osmanlı kalyonuna sıkıca bağladıktan sonra yüzerek Rus gemilerine dönmüştü. Ateş hemen kalyonu sardı, etrafında çok sıkışık durumda olan diğer kalyonlara sirayet etmekte de gecikmedi. Liman ağzındaki Rus kalyonlarının savurduğu yağlı paçavralar da Osmanlı donanmasının diğer gemileri arasında yangınlar çıkarmıştı. Denizciler ve donanmada bulunan askerler canlarını kurtarabilmek için denize atlamışlar, ya da cephaneleri infilâk eden gemilerle beraber havaya uçmuşlardı. Felâket tam olmuştu... Bütün Osmanlı donanması mahvolmuştu. Kurtulabilen tekne sadece Hüsameddin Paşanın sancak gemisi olan baştarde idi... 14 kalyon, 6 firkateyn, ayrıca değişik boyda 50 gemi yanmış, enkazları sulara gömülmüştü... 10 bin kadar denizci ve asker de şehid olmuştu...

Kurtulan Hüsameddin Paşa ve baştardesi Sakız Adasına ulaşmış, kalenin gölgesine sığınmıştı... Rus donanması bu baştardeyi ele geçirmek istemişse de kaleden açılan kesif top ateşi yüzünden başarı kazanamamıştı...

* * *

Felâket haberi İstanbulda panik yaratmıştı... Çanakkale Boğazı ve Marmara Rus donanmasına açılmış demekti...

Tedbir olarak birkaç gemi satın almaya teşebbüs edildi ise de Venediklileri razı etmek kabil olmadı... Ancak tersanede yatan eski altı kalyonla dört Cezayir gemisi ve birkaç küçük tekne acele Çanakkaleye gönderildi...

Derya Kaptanı Hüsameddin Paşa azledilmiş, yerine Rodos Sancak Beyi Cafer Bey getirilmişti... Cezayirli Hasan Bey de Beylerbeyi pâyesiyle Çanakkale Muhafızlığıyla görevlendirildi...

* * *

Ruslar, İngiliz amiralinin ısrarına rağmen, İstanbula kadar ilerlemeyi göze alamamışlar, Çanakkale Boğazını abluka etmekle yetinmişlerdi... Üs olarak kullanmak üzere Limni Adasını işgal ettiler... Limni halkı kaleye kapanmış, çetin bir savunma savaşı başlamıştı... Kaleyi hücumla alamayan Ruslar, müdafilerin açlık ve susuzluktan teslim olmasını bekliyorlardı...

Çanakkaleye gelmiş olan Cezayirli Hasan Paşa, boğaz önündeki Rus gemileri yüzünden Limni Kalesine yardım imkânı bulamıyordu. Halbuki Limni düşerse, diğer adalar da birbiri ardına elden çıkardı... İstanbul çaresizlik içindeydi... O taraftan hiçbir ümidi kalmayan Cezayirli, 1100 seçme askerini eli altındaki küçük yelkenlilere doldurdu ve gecenin karanlığından faydalanarak, Rus donanmasına görünmeden Limni Adasının arka tarafına çıkmayı başardı (6 Ekim 1770).

Hiç vakit kaybetmeden Rusların üzerine saldıran Cezayirli, kaleden çıkan müdafilerin de katılmasıyla muzaffer oldu...

Ruslar toplarını, ağırlıklarını bırakıp, bozgun halinde gemilerine atıldılar... Midilli de böylece kurtarılmış oldu...

Bu başarı İstanbulda büyük sevinç yarattı... Cezayirli Hasan Paşaya altın çelenk ve vezirlik pâyesi ile beraber gazi unvanı verildi... Çok geçmeden de Derya Kaptanlığına getirildi..

III. Mustafa ve I. Abdülhamid devirlerinde Derya Kaptanı olarak hizmet eden Cezayirli Gazi Hasan Paşa, III. Selim saltanatında sadrazam ve Serdar-ı Ekrem olmuş (23 Kasım 1789), Şumnu Ordugâhında hastalanarak vefat etmiştir (30 Mart 1790).

Gelecek haftaya:
YAVUZ SULTAN SELİM - ŞAH İSMAİL - ÇALDIRAN

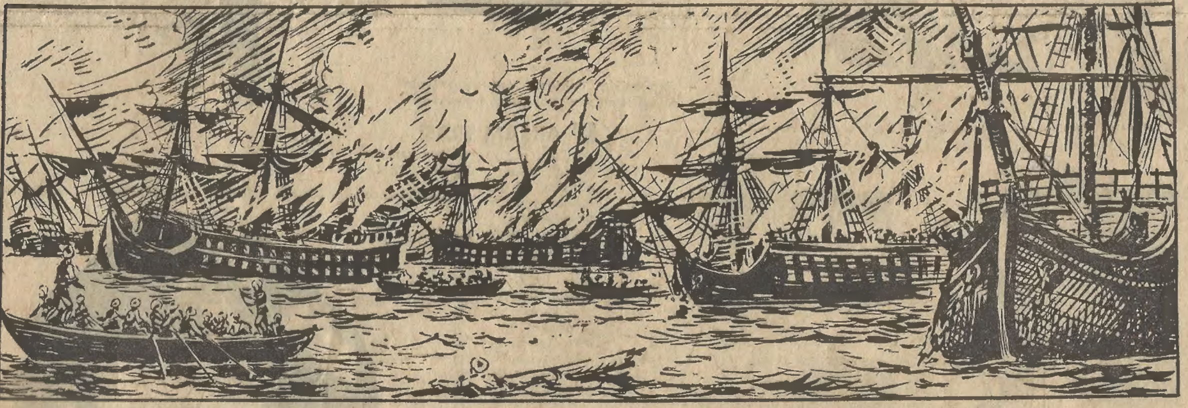

Felâket tam olmuştu.. Bütün Osmanlı donanması yanmış, yok olmuştu...

TARİHTEN YAPRAKLAR

Yazan ve çizen: **Ratip Tahir BURAK**

Yavuz Sultan Selim - Şah İsmail - Çaldıran

İKİNCİ Bayazıd'ın en küçük oğlu olan Şehzade Selim, Babasını zorla taht'tan indirmişti. Selim Osmanoğulları tahtına oturduğu zaman Ahmet ve Korkut adalarında iki büyük kardeşi ile bunların oğulları olan bir hayli şehzade hayatta bulunuyorlardı. Selim, kendisine tahtını terkeden babasına söz vermişti; kardeşlerinin hayatlarına dokunmayacaktı. Ne var ki, bu sözünde durmak, Selim'in sert karakteri ve zamanın şartları bakımından imkânsızdı. Netekim çok geçmeden, Amasya'da bulunan şehzade Ahmet Saltanat davasına kalkıştı. Oğlu Şehzade Alâeddin'i Bursa üzerine yürüttü. Şehri zapt eden genç şehzade babası adına hutbe okutup vergi toplamaya başladı..

Yavuz Sultan Selim, Kefe Sancak beyi olan oğlu Süleyman'ı (Kanunî) İstanbul'a getirtmişti. Bursa'da olup bitenleri haber alınca, Süleyman'ı İstanbul'da bırakarak 70 bin kişilik bir ordu ile Anadolu'ya geçti. Şehzade Ahmedin üzerine yürüdü...

Yavuz'un büyük bir kuvvetle harekete geçtiğini öğrenen Şehzade Alâeddin, Bursa'dan ayrılmış, babasının yanına çekilmişti.. Yavuz Sultan Selim, Şehzade Ahmed'in hesabını görmek için Ankara'ya kadar ilerledi.. Şehzade Ahmet Amasya'ya çekilmek istiyordu. Ancak Malkoçoğlu Ali Bey kumandasındaki kuvvetler buna imkân vermeyince Malatya tarafına kaçtı. Bu arada iki oğlunu Şah İsmail'e göndererek yardım istedi.. Şehzade Ahmed'in vilâyeti olan Amasya'ya Mustafa Bey adında birini vali tayin eden Yavuz Selim, Ankara'dan Bursa'ya geldi.. Büyük kardeşinin tekrar harekete geçeceğini düşünerek İstanbul'a dönmemişti..

Çok geçmeden Amasya üzerine yürüyen Şehzade Ahmet, Yavuz'un valisine vezirlik vaadederek, şehri kolayca ele geçirdi..

Bu işlerde Vezir-i âzam Koca Mustafa Paşa'nın parmağı olduğunu anlayan Yavuz, vezirini idam etti.

Yavuz bir kere daha karar verdi; kendi oğlu Süleyman'dan başka hiç bir şehzadeyi sağ komayacaktı. Eli altında bulunan ve yaşları yedi ile yirmibir arasında değişen beş, altı yeğenini boğdurmakla işe başladı. Sıra Manisa valisi olan Şehzade Korkud'a gelmişti..

Yavuz, av bahanesiyle Bursa'dan ayrılarak bir solukta Manisa'ya baskın yaptı.. Tehlikeyi vaktinde sezen Korkut, derviş kılığına girmiş, sadık bir kölesiyle Manisa'dan kaçmış, Bergama dolaylarında bir mağaraya sığınmıştı.. Üç hafta süren bir araştırmadan sonra ele geçirilen Şehzade Korkud da yeğenlerinin akibetine uğradı..

Kış mevsimini Bursa'da geçiren Yavuz, bazı vezirlerine yazdırttığı mektuplarla Şehzade Ahmed'in saltanat hırsını tahrik ederek harekete geçmesini sağladı. 20 bin atlı ile Amasya'dan ayrılan şehzade, Yavuz'un öncü kuvvetleriyle Yenişehir ovasında karşılaştı ve başarı kazandı.. Ancak, aradan on gün geçmeden Yavuz'u karşısında buldu.. Üstün kuvvetler karşısında askeri bozulunca kaçmaya mecbur olan Şehzade Ahmed, atı da kapaklanınca esir edildi.. Kardeşi Korkud'u idam etmiş olan Kapıcıbaşı Sinan Ağa tarafından boğuldu.. Şehzade Ahmed'in Mısır'a ve İran'a sığınmış olan iki (bir rivayete göre dört) oğlundan ve Yavuz'un tek oğlu Veliaht Şehzade Süleyman'dan başka saltanat davası güdecek kimse hayatta kalmamıştı.

★ ★ ★

Venedik, Macar, Memlûk (Mısır), Rus elçileri birbiri ardına İstanbula gelmişlerdi. Yavuz, yürürlükteki muahedelerin uzatılmasını kabul etmiş, batı ile sulhun devamını sağlamıştı. İran Şahı İsmail ise, Yavuz Sultan Selim'e elçi göndermemekle iyi niyet beslemediğini açığa vurmuş oluyordu. Şeyhlik postundan Şahlık tahtına çıkmış olan genç İran Şahı 12 yıl içinde bir okadar taht yıkmış, zafer üzerine zafer kazanmıştı. Bir yandan Şii mezhebinin reisi, bir yandan İran Devletinin reisi olarak kazandığı sürekli başarılarla nefsine olan güveni son dereceyi bulan Şah İsmail, Anadolu içlerine sürdüğü dervişleri vasıtasıyla şiiliğin yayılmasını sağlıyordu.. Kısa zamanda ülkesini öylesine geliştirmişti ki, yenilginin ne olduğunu bilmeyen Şah İsmail'in Anadolu'yu da istilâ edivermeyi düşünmesi yadırganamazdı..

Son derece mağrur olan Şah İsmail, kazandığı zaferlerden, başkalarına gözdağı vermek için de faydalanmayı ihmal etmezdi.. Netekim, Özbek Hânı Şeyban'ı mağlûp edip öldürdükten sonra kafa tasına şarap doldurması ve başının derisini yüzdürüp baharatla doldurarak II. Bayazıd'a zafer nişânesi olarak göndermesi, Osmanlı Padişahına gözdağı vermekten başka bir mânâ taşımazdı.

Yavuz Sultan Selim kararlı idi.. Şah İsmail'e haddini bildirecek ve Anadolu'da şiiliğin yayılmasını önleyecekti. Şehzadeler meselesini hallettikten ve batı ile sulh muahedelerini sağlama bağladıktan sonra savaş hazırlıklarına girişti..

Yavuz, topladığı olağanüstü divanda savaş kararı alırken, Şah İsmail de, yanında Şehzade Ahmed'in kendisine sığınmış olan oğlu Şehzade Murad ve mühim bir kuvvet olduğu halde, Osmanlı sınırlarını dolaşıyordu..

— Şah menem!..

— ...Er iseniz benimle gelirsiniz. Ve illa ben tek başıma da giderim!.

Yavuz, ordusunun başında doğuya doğru ilerlerken, Şah İsmail'e mektuplar gönderiyor ve Onu savaşa tahrik ediyordu. Şah İran içlerine çekilirse Osmanlı ordusu yorgun düşecek, binbir zorlukla karşılaşacaktı.. Üçüncü mektubunu Erzincan'a yaklaşırken gönderen Yavuz, «Mücadeleden çekinenlere erlik adı hatâ ve kılıç kullanmak nâ sezâdır.» diyordu.

Selim Erzincan Ovasında iken, nihayet, Şah'ın elçisi çıka geldi.. Şah da, «Er isen meydana gelesin. Biz de beklemekten kurtuluruz!» diyordu.. Şah İsmail, Şehzade Murad'ın iadesi için Yavuz'un gönderdiği elçiyi öldürtmüştü. Buna karşılık, Şahın nâmesini getiren elçi de öldürüldü.. Selim cevabını ve savaştan kaçınmasına karşılık bir kadın elbisesinden ibaret olan hediyesini iki İranlı esir vasıtasıyla gönderdi..

Günler geçiyor, ne Şah, ne de ordusu görünmüyordu.. Asker sonu görünmeyen bu meşakatli yolculuktan usanmıştı. Komutanlar korkularından birşey söyleyemiyorlardı. Nihayet, Hünkâr'ın çok sevdiği Hemdem Paşa'yı ileri sürdüler.. Ordunun geri dönmek arzusunda olduğunu söyleyen Karaman Valisi Hemdem Paşa O anda başından odu. Bu olayın sağladığı itaat uzun sürmedi.. Yollar biraz daha çetinleşince asker açıktan açığa söyleşmeye başladı.. Eleşkird civarında konaklamış olan ordu geri dönmek kararında idi..

Yavuz Sultan Selim atına atladığı gibi homurdanmakta olan Yeniçerilerin arasına daldı.. Yaptığı konuşmanın sonunda, «...Er iseniz benimle gelirsiniz. Ve illâ ben tek başıma da giderim!.» diyerek atını sürdü. Ve ordu, bir eksiksiz, Hünkâr'ının ardından yürüyüşe geçti...

Nihayet, Mihaloğu Mehmet Beyden gelen bir mektup Şah ve Ordusunun Hoy civarında olduğunu bildiriyordu.. Yürüyüşü hızlanan ordu, 22 ağustos 1514 akşamı çaldıran ovasının kuzey batı yamaçlarında yerleşti. Şah İsmail daha önce gelmiş, sahranın doğu taraflarında yayılmıştı.

Osmanlı ordusu 100 bin kişiyi buluyordu. Büyük kısmı süvari idi. Asker ve atlar çok yorgundu.. Rumeli atlıları 2500 kilometrelik bir yürüyüşle Çaldıran'a ulaşmışlardı.. İran ordusu ise hemen hemen atlılardan ibaret olup sayıca eşit durumda idi.. İran askeri ve atları zinde, bakımlı ve savaş kabiliyeti yüksekti. Ancak Osmanlı ordusunda mevcut olan 500 topa karşılık İranlılar ateşli silâhlardan yoksundular..

Yavuz Sultan Selim, hemen ertesi sabah savaşa atılmak kararını vermişti. Netekim, gün doğar doğmaz Osmanlı süvarileri ovaya inmeye başlamışlardı.

İki ordu karşılıklı savaş nizamı alınca (23/ağustos/1514 çarşamba) Şah İsmail'in 40 bin atlısı Osmanlı ordusunun sol kanadına yüklendi. Malkoçoğlu Ali bey ve kardeşi Tur Ali bey, ardından Hasan Paşa şehid olunca Osmanlı sol kanadı sarsıldı..

Sağ kanada komuta eden Sinan Paşa ise plân gereğince geri çekilmiş ve İran sol kanadı Osmanlı toplarının ateşi ile bir anda dağılmıştı.. Bu kanada komuta eden İran komutanı Ustacluoğlu da bir sipahi tarafından öldürülünce hezimet baş gösterdi..

Sultan Selim müşkil durumdaki Osmanlı sol kanadının imdadına tüfenkli Yeniçerileri göndermişti. Vaktinde yetişen Yeniçeriler ok ve tüfek ateşiyle bu kanada tazyik eden İran'lıları da bozdular..

Şah İsmail her yanda bozulan ordusuna düzen vermek için sağa sola at koşturuyordu. Böylece, savaşın genel durumunu izlemek imkânından da yoksun kalmıştı.. Birkaç defa at değiştiren, elinden, ayağından yaralanan Şah, sonunda atından düştü.. Üzerine yürüyen bir Osmanlı süvarisi işini bitirmek üzere iken ileri atılan Mirza Sultan Ali, «Şah menem!» diyerek hükümdarını kurtardı. Hızır adında bir başka sadık askeri de kendi atını Şah'ın altına çekerek efendisini ölüm veya esirlikten kurtardı.

★ ★ ★

Her şeyin kaybedildiğini anlayan Şah İsmail için dolu dizgin kaçmaktan başka çıkar yol kalmamıştı.. Atlas çadırını, tahtını, hazinesini ve sevgili karısı Taclu Hanım'ı Çaldıran sahrasında Yavuz Sultan Selim'e bırakarak, ordusunun kılıç artıklarını da peşine takarak kaçtı.

★ ★ ★

Çaldıran zaferile, İran uzun yıllar için geride bir tehdit ve tehlike teşkil etmeyecek duruma gelince Yavuz'a Suriye'nin, Filistin'in, Mısır'ın yolları da açılmış oluyordu.

— SON —